

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΜΑΤΕΣΗΣ

Ο ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ

Εισαγωγή
ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΕΡΖΑΚΗΣ

© 1973, ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΡΜΗΣ ΕΠΕ
© 1999, ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ»

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ»
Ι.Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑΣ Α.Ε.
ΑΘΗΝΑ 2000

Ο
ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ

ΔΡΑΜΑ

ΕΙΣ 5 ΠΡΑΞΕΙΣ.

Τὰ ἀναγερόμενα ἐποθεύονται ἐπὶ ἐπιπέδῳ ἐπὶ τῆς
Ζάκυνθου κατὰ τὰ 1712 περὶ τὰ εἶδη τοῦ Σεπτεμβρίου.

ΠΑΡΑ

A. M.

ZAKYNOIOY

ΕΝ ΕΤΕΙ 1829—1830.

ΜΕΤΑ ΝΕΩΤΕΡΩΝ ΔΙΟΡΘΩΣΕΩΝ ΚΑΙ ΣΗΜΕΙΩΣΕΩΝ

ΕΝ ΖΑΚΥΝΘΩ,
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ «Ο ΖΑΚΥΝΘΟΣ»

Κωνσταντίνου Ραεσολίμου.

1859,

ΠΡΟΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ

Κύριον σκοπὸν ἔλαβον εἰς τὸ δράμα τοῦτο τὴν παράστασιν εἰκό-
νος, ἴσως ὑπερβαλλούσης (ὡς ἀπαιτεῖται εἰς τὰ πρὸς σκηνὴν προσ-
διωρισμένα πονήματα, ὡς αἱ διαστάσεις ἀνάγκη νὰ εἶναι μείζονες τοῦ
φυσικοῦ, καθάπερ αἱ τῶν ζωγραφημάτων διὰ ὑψηλὰς προσδιωρισμέ-
ναι θέσεις), τὴν παράστασιν, λέγω, εἰκόνας τοῦ τε χαρακτηῖρος καὶ τῶν
ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῆς ἐποχῆς, ἐν ἣ ὑποτίθεται ὅτι ἡ πράξις ἔλαβε χῶ-
ραν. Τὸ παρὸν ὅθεν δύναται μᾶλλον νὰ ὀνομασθῇ ἱστορικὴ μυθιστο-
ριογραφία δραματικῶς παριστανομένη ἢ κωμῶδία καὶ τούτου ἕνεκα
τῷ ἀπέδωκα τὸ γενικὸν ὄνομα Δράματος· ὡς ἐπὶ τούτου ἠκολούθησα
μᾶλλον τὴν γερμανικὴν, ἰσπανικὴν, καὶ ἀγγλικὴν σχολὴν, ἢ τὴν γαλ-
λικὴν καὶ ἰταλικὴν. Διέτηρησα ὅμως τὰς δραματικὰς ἐνότητας, καίτοι
παραβιασθείσας εἰς τὸ μέγιστον μέρος τῶν γερμανικῶν, ἰσπανικῶν καὶ
ἀγγλικῶν δραμάτων. Ἐπραξα δὲ τοῦτο οὐχὶ ἐκ προμελέτης, ἀλλ' ἀφο-
ρῶν πάντοτε εἰς τὴν πιθανότητα ἀπέφευγον αἰσθηματικῶς πως εἰς τὴν
σύνθεσιν τοῦ πονήματός μου πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ τὴν ἀθετήσῃ.

Εἶναι ἀναντίρρητον ὅτι ὑπάρχουσι δραματικὰ συγγράμματα μεγί-
στης ἀξίας καὶ μεγάλου ἐνδιαφέροντος, ἐν οἷς οἱ κανόνες τῆς ἐνότητος
κατὰ μέγα μέρος ἀθετοῦνται· ἀλλὰ νομίζω ὅτι εἶναι ἐπίσης ἀναντίρ-
ρητον ὅτι τὰ τόσον ἐνδιαφέροντα συνθέματα πολὺ μᾶλλον ἤθελον ἐν-
διαφέρει, ἐὰν οἱ συγγραφεῖς αὐτῶν ἐπετύγχανον τῆς μὴ παραβάσεως
τῶν κανόνων τούτων, ὡς εἰς τὸ μέλλον συντηνόντων πρὸς διατήρησιν
τῆς πιθανότητος, ἵνα ὁ θεατὴς ἀπατάται ὅσον ἔνεστιν ἐκ τῶν ἐνώπιον
αὐτοῦ παριστανομένων καὶ νομίζῃ ὅτι παρίσταται σχεδὸν εἰς ἀληθὲς
συμβάν. Εἰς τὸ παρὸν δὲ σύγγραμμα μοὶ φαίνεται νὰ προκύπτῃ ὅτι
ἀπεμακρύνθη τῶν φυσικῶν ἐνοτήτων τοῦ τόπου καὶ χρόνου ὅσῳ οὐ-
δεμία προῆλθεν ἐκ τούτου εἰς τὴν πιθανότητα βλάβῃ. Οὕτω δὲ αἱ ἐκ
τῆς ἀρχῆς μέχρι τέλους τοῦ δράματος διακοπαὶ τοῦ χρόνου (βραχυ-
τέρον τῶν εἰκοσιτεσσάρων ὥρῶν)¹ ἔλαβον χῶρον μόνον εἰς τὰς δια-
κοπὰς τῶν πράξεων, ὡς ὁμοίως καὶ αἱ μεταβολαὶ τῆς σκηνῆς.

1. Λέγων ὅτι ἡ διάρκεια τοῦ δράματος εἶναι εἰκοσιτεσσάρων ὥρῶν δὲν ἐννοῶ
ὅτι ἡ ἐνότης τοῦ χρόνου δὲν πρέπει νὰ ὑπερβαίῃ τὴν αὐτὴν διάρκειαν, ὡς πολλοὶ
διατείνονται, κακῶς μεθερμηνεύοντες τὸν Ἀριστοτέλην, διότι δύναται ἡ ἐνότης
τοῦ χρόνου νὰ ἐκταθῇ καὶ εἰς ὀλίγας ἡμέρας, ἀρκεῖ μόνον νὰ μὴ βλαφθῇ ἡ πι-
θανότης, ἀλλὰ ἀνέφερον τὰς εἰκοσιτεσσαρὰς ὥρας, διότι τὸσαῦτα εἶναι ἡ διάρκεια
τοῦ παρόντος δράματος.

Ἐκ τῶν λεχθέντων ὅθεν δύναται τις νὰ συμπεράσῃ ὡς ἀναγκαίους εἰς τὴν δραματογραφίαν τοὺς ἐπομένους κανόνες, πρὸς διατήρησιν τῆς πιθανότητος:

1ον. Ἐνότητα πράξεως μὴ διακοπτομένης ὑπὸ ἐπεισοδίων ἀλλοτριῶν τῆς ὑποθέσεως καὶ μὴ τεινόντων πρὸς ἐνίσχυσιν καὶ κόσμον, καὶ τοῦναντίον ἐπισυρόντων ἐφ' ἑαυτῶν τὸ ἐνδιαφέρον πρὸς βλάβην τοῦ κυρίου ἀντικειμένου.

2ον. Ἐνότητα χρόνου εἰς τὴν τῆς πράξεως ὑποκειμένην καὶ διαρκείας τοιαύτης, ὥστε τὰ πρόσωπα οὐδεμίαν νὰ ἐπιδέχωνται μεταβολήν, εἴτε ἡθῶν, εἴτε ἐτῶν, εἴτε παθῶν, εἴτε χαρακτήρος· μεταβολαί, μὴ λαμβάνουσαι χώραν φυσικῶς παρὰ τοῖς ἀνθρώποις, εἰμὴ μετὰ πολὺ χρόνου παρέλευσιν.

3ον. Ἐνότητα τόπου πρὸς τὴν τοῦ χρόνου ἀνάλογον. Προσέτι,

4ον. Τοῦ παραπετάσματος ὑψουμένου ἢ σκηνῆ νὰ μὲν ἄμετάβλητος.

5ον. Τὰ πρόσωπα νὰ μὴ παρρησιάζωνται εἰς τὴν σκηνὴν διὰ μόνην τὴν θέλησιν τοῦ δραματοποιοῦ, ἀλλὰ νὰ φαίνεται ὅτι εἰσέρχονται καὶ ἐξέρχονται φυσικῶς.

6ον. Νὰ μὴ γίνωνται εἰς τὸ λογικὸν τέλος τοῦ δράματος περιτταὶ προσθήκαι, ἢ βλάπτουσαι τὴν ὑπόθεσιν τοῦ δράματος¹.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ τοῦ ἐλαχίστου συγγράμματος ὁ συγγραφεὺς ἤθελε λείπει τῆς ἐπαγγελίας του, εἰ δὲν προέθετο ὡς κύριον σκοπὸν τοῦ κινήματός του τὴν ὠφέλειαν συνάμα μετὰ τῆς τέρψεως, *lectorem delectando pariterque monendo*, προσεπάθησα εἰς τὸ παρὸν δράμα νὰ ἐπιτύχω τοῦ σκοποῦ τούτου, εὐελπιζόμενος ὅτι δὲν ἔσφαλα αὐτοῦ ὀπωσοῦν, καὶ ὅτι ὁ ἠθικὸς σκοπὸς γίνεται δῆλος εἰς τὸν ἀναγνώστην ἄνευ προοιμοειδῶν εἰδοποιήσεων, αἵτινες ἤθελον τοῦ ἀφαρπάσει τὸν καλὸν προσδιορισμένον εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ δράματος, ἴσως ὑπερβαλλόντος σχοινοτενοῦς, ἀλλ' ὅπερ ἀποπειρόμενος νὰ ἐπιβραχύνω ἐφοβούμην μήπως, μὴ ἀναπτυσσομένων δεόντως τῶν χαρακτήρων τῶν προσώπων, τῶν περιγραφῶν τῆς ἐποχῆς, τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων, ἤθελον ἀποτύχει τοῦ προορηθέντος τῆς ὠφελείας σκοποῦ, πρὸς δὲ καὶ ἐκείνου τῆς τέρψεως.

(1860)

1. Παρεβιάζετο ὁ αὐτὸς λογιώτατος κανὼν, εἰς τὸ παρὸν δράμα προσετίθετο ὁ γάμος ἢ αἱ προετοιμασίαι τοῦ γάμου, ἢ ὁμιλίαι περὶ αὐτοῦ καὶ φασάτως ἤθελε φέρει ἀθέτησιν τῶν χαρακτήρων, εἰς συνδιελέγετο ὁ πενθερὸς μετὰ τοῦ γαμβροῦ.

ΠΡΟΣΩΠΑ ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΤΟΣ

Δάριος Ρονκάλας, ἄρχοντας ἀπὸ τὰ πρῶτα σπίτια. (Ἐκ τῶν παλαιότερων καὶ πλουσιωτέρων οἰκογενειῶν).

Ρονκάλαινα, ἀρχόντισσά του.

Δραγανίγος, ἀρχοντόπουλλό του.

Γαρουφαλιά, ἀρχοντοπούλλα του.

Μπουσάκας, σέμπρος του.

Ἐνας δουλευτής του, πού δὲν μιλεῖ.

Λανάρω, δουλεύτρα του.

Φιλιπάκης Γιαργυρόπουλος, ἄρχοντας ἀπὸ τὰ δεύτερα σπίτια.

Γλωσσίδης, δουλευτής του.

Ἐνας ἄλλος δουλευτής του, πού παρρησιάζεται μόνον μάσκαρα, ἤγουν μὲ προσωπεῖον καὶ μὲ ἐπὶ τούτου φορέματα.

Γερασιμάκης, φαττόρος (πράκτωρ) τοῦ Πρεβεδούρου (προβλεπτοῦ ἢ κυβερνήτου).

Γέρο-Νικόλας, πωλητής.

Κοσμάς Καραπάτης, Θωμᾶς, ἀπὸ τὴν ὕστερη τάξι τοῦ λαοῦ.

Μιά Ὀβρία (Ἑβραία).

Τρεῖς τραγουδιστάδες.

Καποράλ Τράπολας (δεκανεὺς) καὶ ἕξι Μαρκουλίνοι (στρατιῶται Ἐνετοί).

Διάφοροι διαβάται, πωληταὶ τοῦ δρόμου, ἐργάται, παιδία.

ΠΡΑΞΙΣ ΠΡΩΤΗ

Σκηνή πρώτη

Φιλιππάκης και οί δύο άνθρωποι του, όλοι μάσκαρες γυναίκεια ένδυμένες, και γέρο-Νικόλας εις την θύρα τοῦ μαγαζιοῦ του.

ΦΙΛΙΠΠΑΚΗΣ — Τώρα είναι μεσημέρι και κανείς δέν περνᾶ ἐδῶθε. Μπορῶ νά τήν ιδῶ χωρίς νά μᾶς ἐμποδίσουν, και χωρίς νά δώσω ὑποψία. Ἄν περάση και κανείς, θά στοχασθῆ πῶς εἶμασθε δικές της. Σοῦ εἶπε βέβαια ἡ πουλήτρα πῶς τήν εἰδοποίησε; Ἔ, Γλωσσίδη;
ΓΛΩΣΣΙΔΗΣ — Χωρίς ἄλλο, και ἡ ἀρχοντοπούλλα τῆς ἔταξε πῶς τὸ μεσημέρι προβαίνει.

ΦΙΛΙΠΠΑΚΗΣ — Και ἐβεβαιώθηκες, μοῦ εἶπες, πῶς ὁ πατέρας της δέν εἶναι στήν χώρα.

ΓΛΩΣΣΙΔΗΣ — Σοῦ ματαλέω πῶς εἶν' ἐξω ἀπό ἐχθές τὸ βράδυ, και ὁ ἀδελφός της ἀκόμη, εἰδεμῆ δέν ἐπρόβαινε. Ἄν ἦτον ὁ πατέρας της στήν χώρα δέν ἦθελα νά 'μαι μήτε ψύλλος στόν κόρφο της.

ΦΙΛΙΠΠΑΚΗΣ — Σκασμός! πού πάντα θά μοῦ βγαίνης δξω με τοὺς φόβους σου και δέν ἤξερεις μήτε τί λόγια πετᾶς ἀπό τὸ στόμα σου. Ἄν φοβᾶται τοὺς γονέους της, τοῦτο στέκει καλά εις μίαν ἀρχοντοπούλλα. Ἄλλ' ἐγὼ δέν φοβοῦμαι τὸν γέρο-Ρονκάλα, οὔτε δλη του τῆ δικολογία. Ἐχω κ' ἐγὼ δικούς και φίλους, πού μποροῦν νά με κάμουν νά βγάλω καλά κάθε ὑπόθεσι, και τούτην ἀκόμη ἐλπίζω γλήγορα νά τήν ἐπιτύχω, ὅπως ἐπιθυμῶ. Ὅχι διὰ τὸν πατέρα της, παρά δι' αὐτήν, πού τήν ἀγαπάω, και διὰ τὸν ἀδελφόν της, πού εἶναι ἕνας καλότατος νέος. Και διατι εις ὅ,τι αὐτῆ εὑρίσκεται εἶναι δικό μου μόνον τὸ φταισμο, ἐπειδῆ ἐκεῖ πού τήν ἀπάντησα δέν εἶχε τρόπο ν' ἀντισταθῆ, και ἀφοῦ ἔμαθα ποία ἦτον, και ἐκατάλαβα τὸ κακὸ πού ἔκαμα εις μίαν τίμιαν ἀρχοντοπούλλα, ἐπάσχισα νά τὸ διορθώσω και τῆς ἔταξα πῶς τήν ζητῶ διὰ γυναίκα και τήν στεφανώνομαι

Ἡ σκηνή εις τὴν Ζάκυνθον, εις ἕνα πλάτωμα ὑποκάτω ἀπὸ τὸ ἀρχοντικὸ τοῦ Ρονκάλα εις τὴν πρώτην και τρίτην προᾶξιν, και εις τὴν δεύτερην, τέταρτην και πέμπτην εις μίαν κάμαραν τοῦ αὐτοῦ ἀρχοντικοῦ.

Τὸ πλάτωμα, σκηνὴ τῆς πρώτης και τρίτης πράξεως, πρέπει νά ἔχη δύο δρόμους. Τὰ παράθυρα τοῦ ἀρχοντικοῦ τοῦ Ρονκάλα νά ἔχουν τσελουζίες (εἶδος κινκλίδων ἐκ λεπτῶν σανίδων), και ὑποκάτω ἀπὸ ἕνα παράθυρο, ὀλίγον χαμηλά, νά ὑπάρχη ἕνα πεζούλι με μία γάστρα βασιλικό. Ἄντικρυ αὐτοῦ τοῦ παραθύρου ἕνα πωλητεῖο με λινάρι, σῦκα ξερά και διάφορα ἄλλα εἶδη.

Ἡ κάμαρα, σκηνὴ τῆς δεύτερης, τέταρτης και πέμπτης πράξεως, πρέπει νά ἔχη περισσότερο ἀπὸ μίαν θύραν. Ἡ συγκύρισί της (τὰ ἐπιπλα) νά εἶναι ὡς ἐσνηθίζετο εις τὴν ἐποχὴν τοῦ δράματος, προσέτι με μίαν τράπεζαν κάρωην εις τὴν μέση και εις ἕνα μέρος καντήλι ἀσημένιο με καντηλοβάσταγο, τὸ ὁποῖον νά ὑποθέτεται ὅτι εἶναι ἐμπρὸς εις ἀγίας εἰκόνας. Ἡ ἐνδυμασία πρέπει νά εἶναι τῆς ἰδίας ἐποχῆς, ὡς ἄνω.

Σκηνή εβδομή

Δάρειος Ρονκάλας καβελλάρης εις ένα βασταγούρι και ένδυνμένος φορέματα τής έξοχής και άρματωμένος, και κοπέλλι χωριάτης, πού τόν άκλουθᾶ από πίσω, και ο Γερασιμάκης.

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Καλῶς έκόπιασες, έκλαμπρότατε αὐθέντα.

ΔΑΡΕΙΟΣ — Καλῶς σ' ἤρρηκα, κύρ Γερασιμάκη. Ἔχουμε τίποτες νέα; (Ξεπεζεύοντας εις τὴν πόρτα του.)

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Πολιτικά, τοῦ πολέμου; Ἔχουμε πολλά.

ΔΑΡΕΙΟΣ — Ὅχι, ὄχι. Δὲν θέλω νέματα. Τί;... Διὰ ν' ἀκούσω τὲς νίκες πού μᾶς τρομπεττάρουνε, ἐνῶ λίγο λείπει νὰ διώξῃ ὁ Τοῦρκος τὸν Ἄι-Μάρκο ἀπ' ὄλο τὸν Μορία; Ὀλότελα, πὲς μου, τίποτες τοπικά, ἂν γνωρίζῃς.

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Ἄπο πότε λείπεις, έκλαμπρότατε;

ΔΑΡΕΙΟΣ — Ἄπο χθὲς τὸ βράδυ.

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Ἐ, σὰν εἶναι ἔτσι, τῆς αὐγῆς τὲς εἰδησες δὲν θὰ τὲς γνωρίζῃς και ἡ σημερινὴ αὐγὴ δὲν μᾶς ἄφησε δίχως...

ΔΑΡΕΙΟΣ — Ἐτσι, ἔ;... Καλὲς, ἢ κακὲς;

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Διὰ ἐμὲ ἀδιάφορες και λογιάζω παρόμοια και διὰ τὴν έκλαμπρότη σου.

ΔΑΡΕΙΟΣ — Ἄς ἀκούσουμε.

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Ἄμμη τὸ ἀρχοντόπουλλο, ὁ σιὸρ Δραγανίγος ἔμεινε ἔξω;

ΔΑΡΕΙΟΣ — Ἐρχεται ξοπίσω. Τὸν ἔστειλα νὰ ξετιμῶσῃ μίαν ντόπια λίγο μακριὰ ἀπὸ τὸ Μετόχι. Μοῦ ἔπαν πὼς ἔχει καλὲς ἐλιές, διὰτὶ ἐφέτο, βλέπεις, εἶναι ἀναλαδία. Δὲν εἶχαν τὰ λιοστάσια παρὰ κοκκολόγια. Ἐκαμα ὅμως κακά, πού δὲν ἐπῆγα ὁ ἴδιος. Ὁ Δραγανίγος, καθὼς πολλὲς φορὲς σοῦ εἶπα, φίλε μου, δὲν ἔχει πόνου διὰ τὸ πρᾶμα του. Θὰ τὴν ἀφήσῃ τοῦ σέμπρου διὰ ὅσον ἐκείνον τὸν βαστάξει ἡ ψυχὴ του νὰ πῆ. Θὰ μοῦ φάῃ κανένα μισοβάτσελλο.

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Ἐτσι, οἱ νέοι εἶναι κομμάτι καλοπέσουλοι. Μὰ ἀστόχησα νὰ σοῦ εἰπῶ μίαν εἰδησι, πού θὰ σοῦ ἀρέσῃ. Ἐβαλαν

παντσέλλι¹ εἰς τὸ Κάστρο τώρα λίγο, και λένε πὼς ἔρχεται ἀπὸ Βενετία ἢ Ταρτάνα τοῦ Μαρτζεμίν με βουτσιά λαδάρικα. Μπορεῖ τώρα νὰ ἄραξε. Ὡς τόσο, έκλαμπρότατε, ἤθελαν και δὲν ἤθελαν, ἔδωσαν οἱ Ὀβραῖοι τὸ παννὶ διὰ τὰ παντσέλλια. Ἐκωλοστρίφανε διὰ νὰ ἐλευθερωθοῦνε ἀπὸ τοῦτο τὸ βάρος, μὰ ὁ Πρεβεδοῦρος...

ΔΑΡΕΙΟΣ — Ἐχω εὐχαρίστησι. Ἄν ἐκάμαμε, ἐπέρσι λίγο, νὰ τὸ πουλήσουμε κάνε εις καλὴν τιμὴ. Μὰ ἐμὲ λίγο μοῦ περισσεύει. Ὅσο εἶχα συναγμένο ἀπὸ διάφορους χρόνους μοῦ ἐπῆγε... ἄς πᾶῃ στὸ καλό. Τί κάνεις ἐδῶ ἐσὺ ἀκόμη; (Τοῦ κοπελλιου του.) Δὲν πᾶς νὰ βάλῃς τὸ ζῶ' στὸ στάβλο; Κοίταξε μὴν τὸ ποτίσης ἐδῆς και μὴν τὸ ξεστρώσης. (Τὸ κοπέλλι με τὸ ζῶον φεύγει.)

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Κ' ἐγὼ δὲν ἐσύναξα ἀκόμη τὸ προστύχι τοῦ ἀφεντός τοῦ Πρεβεδοῦρου, οὔτε τὸ λάδι, οὔτε τὰ ριάλια. Καὶ δὲν ἔχω ἄσπρα ἀρκετὰ νὰ μοιράσω τὸ καινούριο. Θὰ τοὺς κάμω κάνε νὰ ξανανεώσουνε τὰ χαρτία. Ὅθεν, έκλαμπρότατε, καθὼς σοῦ ἔλεγα, ἔχουμε νέα ἀρκετὰ σήμερα.

ΔΑΡΕΙΟΣ — Για λοιπόν!... Νὰ τ' ἀκούσουμε!

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Εἰς τὸ πρῶτο, πού θὰ πῶ, έκλαμπρότατε, εἶμαι βέβαιος πὼς θὰ εἶχες γνώρισι μ' ὄλον ὅπου δὲν ἄρισες νὰ πάρῃς μέρος —διὰτὶ κ' ἐγὼ ἀπὸ καιροῦ ἐπῆρα ψύλλο— και εις τοῦτο σ' ἐπαίνεσα καθὼς πάντα σ' ἐπαινῶω διὰ τὴν φρονιμάδα πού πράζεις εις ὄλες τὲς ὑπόθεσες. Τὸ μόνον λοιπόν πού ἔχω νὰ σοῦ πῶ εἶναι, πὼς ἕνας ἀπὸ τὸ σεγόντο ὄρδινε² ἐπῆγε καλὸς και ἀπόκοτος ἐν τῷ ἅμα και τὸ ἀπόσωσε τοῦ καιτσηλλιέρη³.

ΔΑΡΕΙΟΣ — Λὲς διὰ τὴν μάζωξι τῶν ἀρχόντων, πού ἔμελλε νὰ γένη σήμερα εις τὴν ἐκκλησία τοῦ Παντοκρατόρου;⁴ Ἐγὼ δὲν ἤθελα.

1. Ἄντις τηλεγράφου ἐσυνήθιζαν νὰ βάνουν εις τὰ τεῖχη τοῦ Κάστρου μερικὲς παντιεροῦλες, οἱ ὅποιες, κατὰ τὴν θέσιν πού ἦσαν, ἐσημάδευαν και ἀπὸ ποῖον μέρος τῆς νήσου ἤρχετο τὸ πλοῖον. Ἦτον ὑποχρεωμένη ἡ κοινότης τῶν Ἐβραίων νὰ διδῃ τὸ παννὶ διὰ ἀδελὲς τὲς παντιεροῦλες, οἱ ὅποιες ἐκράζοντο rannicelli, παννάκια, και διὰ τοῦτο ἐλέγοντο παντσέλλια.

2. Secondo ordine, ἦγον ἀπὸ τοὺς μὴ ἀρχοντας, ἀπὸ τὴν δευτέρη τάξιν τῶν πολιτῶν.

3. Cancelliere pretore, γραμματέως τοῦ Προβλεπτοῦ. Pronveditor, Πρεβεδοῦρου.

4. Εἰς τοὺς 1712 Μαρτίου 5, τὴν καθαρὴν Τετράδη, ἀρχισε ὁ Πρεβεδοῦρος Πιέρρος Μπεργαντῆς (Pronveditor Piero Bragadin) νὰ φτιαγῃ τὸν Φόρο με τὲς πλάκες. 1717 Φεβρουαρίου 2 ἐμπῆκε ὁ Πιέρρος Ζαμπέλλης Πρεβεδοῦρος (Pronve-

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Και ἔκαμες ἐξαίρετα.

ΔΑΡΕΙΟΣ — Γνωρίζουμε τί ἀριθμὸς ἐσυνάχτηκε;

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Ὡς μοῦ εἶπε ὁ καντσηλλιέρης, ἦταν ὄλοι ἐξήντα ὀκτὼ μαζί με τοὺς κονσεγερέους¹. Καὶ ἐπῆγε τριγύρω ὁ μπούσουλας καὶ ἐπέρασε κὸν τοῦτε λὲ μπάλλε² με μία βουλή, κατὰ τὴν ἐξουσία πὺ ἔχουν οἱ κάρικες³ κατὰ τὰ ντεκρέτα⁴ νὰ γράψουν τοῦ καπετάν Γκενεράλε⁵ ἐναντίον εἰς τὸν Πρεβεδοῦρο. Πῶς σοῦ φαίνεται, ἐκλαμπρότατε;

ΔΑΡΕΙΟΣ — Ὅλοι τους ἀνέμουαλοι. Ἄν κανεὶς ἤθελε πειράζει ἐμὲ ἢ τὸ σπίτι μου ἢ τοὺς ἀνθρώπους μου, ὄχι ὁ Πρεβεδοῦρος, ἀμμή ὁ ἴδιος ὁ Γκενεράλες νὰ ἦτον, δὲν τὸν ἄφινα. Ἐκανα εὐθὺς ταξίδι εἰς τὴν Βενετιά νὰ παρρησιασθῶ εἰς τὸ σενάτο⁶. Ἄλλὰ διὰ ὑπόθεσες πὺ δὲν με πειράζουνε, ἢ δίκαια ἢ ἄδικα πράζει, τί θέλω ἐγὼ νὰ συγχισθῶ με τὸν Πρεβεδοῦρο; Καὶ τί θέλω ν' ἀκούω τοὺς κονσεγερέους, πὺ ἢ ἐξουσία τους δὲν ἀξίζει ἓνα μπέτσι;⁷ Μὰ ἠθέλησε ὁ Πρεβεδοῦρος νὰ στρώση με μάρμαρα τὸ Πλατύφορο; Βέβαια κακὸ καὶ ψυχρό. Τί νεωτερίσματα εἶναι τοῦτα; Δὲν εἶναι καλὸς ὀλοένα; Δὲν εἶναι δι' ἄλλο παρὰ διὰ νὰ ξαγγλιστροῦνε τὰ ζὰ μας καὶ νὰ τσακίζονται. Μὰ διὰ τοῦτο θὰ πάω ἐγὼ ἀπλῶς καὶ ὡς ἔτυχε νὰ τὰ βάλω με τὸν Πρεβεδοῦρο;

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Καὶ μάλιστα πὺ ἐγνωρίζανε καλῶτατα πὺς διὰ τὸ ἐξοδο δὲν ἤθελε πειράζει τοὺς ἄρχοντες, ἀμμή ἤθελε τὸ συνάξει ἀπὸ τὴν ἐπίλοιπη χώρα.

ΔΑΡΕΙΟΣ — Ἄ, δά! δὲν γνωρίζει ὁ Πρεβεδοῦρος τὰ ^{ἔργα, δίκαιο, δικαιοσύνη} ντιρίτα καὶ πριβιλέγγια⁸ τῶν ἀρχόντων; — Ἄφου λοιπὸν ἔμαθε τὰ γενόμενα;

ditor Piero Zambelli). Ἐναντίον εἰς αὐτὸν ἐσυνάχθησαν οἱ ἄρχοντες διὰ τὰ νεωτερίσματα πὺ ἤθελε νὰ κάμη καὶ γιατί ἐκαταδίκασε εἰς ποινὴν ἀσπρῶν τοὺς Τσεσταδουρέους (Guistizieri) καὶ τοὺς Σοβραβουττουβαρέους (Sopra le vettovaglie) — Χρονικὰ ἀνέκδοτα.

1. Consiglieri, συμβούλους τοῦ Πρεβεδοῦρου.
2. Con tutte le balle, με ὅλες τὲς ψήφους.
3. Cariche, ἀρχαί.
4. Decreti, διαταγές, κανονισμοί.
5. Capitan General, γενικοῦ Στρατηγοῦ.
6. Senato, γερουσία.
7. Bezzo, νόμισμα, τὸ ἦμισυ τοῦ κατρινιῦ (quattrino).
8. Diritti e privilegi, δικαιώματα καὶ προνόμια.

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Δὲν εἶναι δύο ὥρες, πὺ ἔστειλε εὐθὺς καὶ ἐκάλεσε εἰς γιόμα τοὺς κονσεγερέους, τοὺς σανιτάδες¹ καὶ τοὺς σιντίχους² διὰ τὴν ἐρχόμενη Κυριακή. Ἡ ἐκλαμπρότης σου καταλαβαίνεις πὺς θὰ τελειώση.

ΔΑΡΕΙΟΣ — Τὸ φαντάζουμαι. (Μὲ χαμόγελο.)

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Λένε ὁμως, πὺ δὲν ἐστάθηκε ἡ αἰτία τόσο τοῦ Πλατύφορου, πὺ ἔκαμε τοὺς ἄρχοντες νὰ συναχθοῦν, διατὶ μάλιστα πολλῶν ἀρέσει, ἀμμή τὸ περισσότερο οἱ προκήρυξες πὺ ἔκαμε ὁ Πρεβεδοῦρος ἔξω ἀπὸ τὸ συνηθισμένο, ἐκεῖνες πὺ γνωρίζουμε, ἦγουν νὰ εἶναι κλεισμένα τὰ σκυλιά ἀπὸ τὲς δύο ὥρες τῆς νυκτός, οἱ στρατές νὰ εἶναι παστρικές, εἰδεμὴ νὰ πλερώνουν οἱ γειτόνοι πέντε ριάλια καὶ τὰ λοιπά. Λένε: «Δὲν σώνουν τόσα ἀγράβια³ πὺ ἔχει ὁ τόπος, δεκαετίες εἰς ὄλους τοὺς καρπούς, ἔξχωρα ἢ ^{ἔξω τῶν ὄρων} σπῖνα, τὸ κάπνολοι⁴ (πὺ ἀλήθεια δὲν τὸ πλερώνει παρὰ ἢ φτωχο-λογιά), δὲν τοῦ σώνει πὺ δὲν μποροῦμε νὰ φάμε οὔτε γλώσσα, οὔτε μυαλά, οὔτε ξύγγι νὰ πάρουμε διὰ τὸ μαγερεῖο μας, ἂν δὲν τὰ ἀκριβοπλερώσουμε τοῦ ἀποκοπῆ του, διατὶ ἐτοῦτα εἶναι μασοῦλι δικό του, θέλει ἀκόμη κι ἄλλα νὰ μᾶς φορτώση καὶ νὰ μᾶς κἀνη καὶ στενοχωρίες;»

ΔΑΡΕΙΟΣ — Δὲν καταλαβαίνω κ' ἐκεῖνος ὁ καλὸς ἄνθρωπος τί θέλει νὰ χάνεται με τοῦτα τ' ἄχαρα; Τί τότε πειράζει, ἂν δὲν εἶναι οἱ στρατές παστρικές; Ἐχει νὰ στρώση χάμου νὰ φάη ἢ νὰ κοιμηθῆ; Καὶ τοῦ λόγου σου εἶσαι ἄνθρωπος τοῦ Πρεβεδοῦρου, κ' ἐγὼ θέλω νὰ ἔχω τὴν φιλία του, λοιπὸν μποροῦμε νὰ μιλήσουμε ἐλεύθερα. Ἐκεῖνο πὺ ἔκαμε προχθὲς τὸ βράδυ, νὰ στείλῃ νὰ ἀμαχένη τοὺς σοβραβουττουβαρέους⁴ ἦταν σωστό; Ἐκεῖνο πὺ ἔκαμε ἀντίπροχθες, τὲς τέσσερες ὥρες τῆς νυκτός — καὶ τίνο; ἑνὸς ἀρχόντου ἀπὸ τὰ μικρὰ σπῖτια βέβαια, ὁμως ἑνὸς ἀρχόντου! — τὸ ἔκανε κανεὶς παρὰ ἑνὸς ἐχθροῦ του; Νὰ περάση τὴν νύχτα ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ στενοκάντουνα, καὶ διατὶ ἦταν ἄτσαλα νὰ στείλῃ τὴν κόρτε⁵ ἐπάνω εἰς τὸ σπίτι διὰ νὰ ἀμαχέψουν τοὺς νοικοκυραῖους, πὺ ὄλοι ἐκοιμόντανε καὶ νὰ τοὺς προξενήση τόσο φόβο;

1. Membri del Magistrato alla sanità.
2. Sindaci della Comunità, παραστάτες τῆς κοινότητος.
3. Βάρη.
4. Sopra le vettovaglie, φροντιστὲς διὰ τὴν καλὴν ποιότητα τῶν φαγωσίμων.
5. Corte, ἐκτελεστὲς τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας.

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Και ό καντσηλλιέρης τόν εκατάκρινε πολύ διά αυτό τό κάμωμα, αλλά του έμπήκε, μου έλεγε, να παστρέψη τήν χώρα.

ΔΑΡΕΙΟΣ — Τί χρειάζονται τόσες πάστρες; Όμως, σου ματαλέγω, ως κάμη ό,τι θέλει, φθάνει έμέ να μην πειράξη.

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Γνωστικώτατα, έκλαμπρότατε. Μά μην όρίζης να κοπιάσης στο άρχοντικό να αναπαυθής, που 'σαι κουρασμένος από τήν καβάλλα;

ΔΑΡΕΙΟΣ — Όχι! στέκω μάλιστα με ευχαρίστησι ν' ακούσω και τίποτες άλλο.

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Θα γνωρίζης πώς έμιλήθηκε και ή κάουζα¹ του άρχοντος του Κοκάλα διά τά κοντιτσιονάδα!² Τόν εϋρηκε του χεριού του ό άββοκάτος του άββερσάριου³ και του είπε όσα σέρνει τό σώρωμα.

ΔΑΡΕΙΟΣ — Μην τόν πάρης έτσι τόν Κοκάλα. Άν δέν είναι άνθρωπος διά πράξι, είναι γαμπινέττο⁴, δέν είναι διά πέταμα. Άμμή οί άββοκατοκουμμέσσοι, βγάνοντας μερικούς, όντας τρατάρουνε, νομίζεις πώς μιλούνε;

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Δέν μιλούνε; Άμμή τί κάνουν, έκλαμπρότατε;

ΔΑΡΕΙΟΣ — Τί κάνουν; Ξερνοϋνε. Έκείνος που ξερνάει ξέρει τί θα βγάλη από τό στόμα του;... Ό,τι σπρώξει έξω τό στομάχι του.

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Χά! χά! χά! Άλήθεια, έκλαμπρότατε, και τό είπες με πολλή νοστιμάδα.

ΔΑΡΕΙΟΣ — Όμως έγώ δέν έχω κανένα παράπονο από τούς άββοκατοκουμμέσσους, μάλιστα πάντα με έδούλεψαν έμπιστεμένα. Άλήθεια, κ' έγώ δέν έλειψα από να τούς ανταμείψω πλουσιοπάροχα τόν κόπον τους.

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Είναι κιόλας που δέν φοβούνται.

ΔΑΡΕΙΟΣ — Τί άλλο λοιπόν έχομε;

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Έχομε και τόν σκοτωμό του Ντουρά.

1. Causa, δίκη.

2. Fidcommessi.

3. Άντιδίκου.

4. Ηξεύρει να στρώνη υπόθεσες, διπλωμάτης.

ΔΑΡΕΙΟΣ — 'Ηχητάς!¹ Τόν κλέφτη! Μου κακοφαίνεται πως προτου τότε σκοτώσουνε δέν έκαμα να του τσακίσουνε με τό ραβδί τα παιδιά. Ξέρεις τί μου έκαμε; Έπέρασε από τό μετόχι μου και εις καιρόν που ήμουνα εκεί, έδιαπλάτωσε τα φυλλοπαρέθουρα ενός μου άχερόσπιτου, που ήταν μισογυρμένα, διά να ιδή τί είγαι μέσα. Δέν τό έμαθα εϋθύς... και εκείνος επιδοφαώθηκε και απατίστηκε, που έστειλα να μου τονε τσακώσουνε. Να τονε κάμω να ιδή ξόλιους άγγέλους, να τόν ούρμάση καλά τό ματσούκι.

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Τόν έσωσαν, φαίνεται, οί κατάρες τών Όβραίων, διατι ήτον ένας απ' εκείνους, καθώς ή έκλαμπρότης σου θα γνωρίζης, που ηύραν τήν άπερασμένη Λαμπρή τό παιδι πνιμένο εις τό περιγάλι, εις του Νταβία, και του έτρούπησαν τα χέρια και τα πόδια, κ' ύστερα τό έπήγαν εις τό Κάστρο φωνάζοντες πως τό έσταύρωσαν οί Όβραίοι, διά να εϋρουνε άφορμή να κτυπήσουνε τό Γέτο² να τούς διαγουμήσουν. Λένε όμως να του έφερε τό σκοτωμό, που έμπαινε από μία θυρίδα κ' εϋρισκε τήν γυναίκα του Τσουνίρη.

ΔΑΡΕΙΟΣ — Και τόν εσπλαξε;

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Δέν πιστεύω, διατι δέν είναι μήτε βέβαιο πως να τόν έσκότωσε εκείος, και μου φαίνεται κ' έμέ παράξενο, διατι οί Τσουνιραίοι είναι μαθημένοι εις παρόμοιες τιμές. Τά 'χουν δέκα όριες μακρία.

ΔΑΡΕΙΟΣ — Όστε όπου...;

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Βάνουν και τόν φίλον του τόν Κώστα, που τώρα ύστερα έτσακώθηκαν εκεί που έμοίραζαν τα κλεφτά και τα ρούχα που άρπαζαν από τές πλύστρες, που έγύριζαν από τό Άργάσι.

ΔΑΡΕΙΟΣ — Εκείνον, που του έδωσαν τούς σκάρσους από τό ρε-πορ-βελί του Κάστρου;³

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Τόν ιδιον, διατι «δέρνε με, άνδρα, δέρνε με κ' έγώ τα ξερω κάνω τα», δέν του έσωσε τόσες φορές ή σκοτεινή φυλακή, δέν του έσωσε τό κάτεργο, που αλήθεια τόν έκαμε να μάθη

1. Λέξεις που εσυνήθιζον να λέγουν διά ένα έχθρόν ή κανένα άνθρωπον, οτε του συνέβαινε τίποτες κακόν, που έκαμνε εις τούς άλλους.

2. Ghetto, Όβριακή (λέξις).

3. Trattì di corda, διά ποιήν τούς εκρεμοϋσαν με ένα σχοινη από τα τείχη του Κάστρου, τούς άνεβαζαν ψηλά και ύστερα τούς άφιναν με μιάς να πέσουν, χωρίς όμως να έγγίξουν τήν γην.

τά φράγκικα, δὲν πείθεται καὶ πάντα ψάλλει μὲ τὸν ἴδιον ἦχο. Ἦλθε ὁμως ἕνας καὶ μοῦ εἶπε εἰς τ' ἄφτι, ποῦ τ' ἄκουσε κ' ἐκεῖος ἔτσι ντὲ τσαραμπουτάνα¹, ἕνα ἄλλο ὑποκείμενο χοντρό. Μὰ σὲ παρακαλῶ, ἐκλαμπρότατε, νὰ τὸ βαστάξης μυστικό, διατὶ εἶναι φίλος μας, καὶ μπορεῖ κιόλας νὰ μὴν εἶναι αὐτός, δὲν τὸ ἔλεγα ἂν δὲν ἤξευρα μὲ τί ἄξιο ὑποκείμενο κουβεντιάζω. Μοῦ τὸ ἐξεμυστηρεύτηκε αὐτός... ὁμως...

ΔΑΡΕΙΟΣ — Κύρ Γερασιμάκη, καὶ τοῦ λόγου σου μὲ ξέρεις κ' ἐγὼ σὲ ξέρω. Λοιπὸν, δὲν χρειάζονται τοῦτα τὰ προοιμιάκια!

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Γνωρίζεις τὸ τσάκωμα στὸν τζόγο, ποῦ ἔλαβε ὁ Ντουρᾶς μὲ τὸν Φιλιππάκη;

ΔΑΡΕΙΟΣ — Τὸν Γιαργυρόπουλο; Τὸ γνωρίζω.

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Καὶ τὸ φάσκελο, ποῦ τοῦ ἔδωσε ὁ Ντουρᾶς κατὰμπροστα εἰς ὄλους;

ΔΑΡΕΙΟΣ — Τὸ ἄκουσα. (Κουνιάοντας τὸ κεφάλι του καὶ χαμογελώντας.)

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Καὶ τὸ χέρι του, ποῦ ἐδάγκωσε ὁ Φιλιππάκης;

ΔΑΡΕΙΟΣ — Λὲς λοιπὸν;...

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Δὲν λέγω τίποτε. Καθὼς ἕνας φίλος μοῦ ἀνέφερε, σοῦ εἶπα. Μὲ ἐπαρακάλεσε νὰ μὴν τὸ πῶ κανενός. Τοῦ τὸ ἔταξα, μὰ εἶπα μέσα μου, δὲν δύναται νὰ τὸ κρύψω τοῦ ἐκλαμπρότατου ἀφεντὸς Δάρειου Ρονκάλα, μάλιστα ποῦ ὁ Φιλιππάκης εἶναι καὶ φίλος σου καὶ φίλος μου.

ΔΑΡΕΙΟΣ — Ἐμέ, φίλος μου; (Μὲ θυμόν.)

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Καταλαβαίνω, ἐκλαμπρότατε, περνάει μεγάλη διαφορὰ ἀναμεταξύ σας. Ὅμως ἡ ἐκλαμπρότης σου καταδέχεσαι νὰ τιμᾷς ἐμέ, κράζοντάς με φίλο σου, πόσο μᾶλλον τὸν Φιλιππάκη, ποῦ εἶναι φαμελιά ἀρχοντικά...

ΔΑΡΕΙΟΣ — Λίγη ὑπόληψι πάντα τοῦ εἶχα, καὶ ἡ φαμελιά του ἐστάθηκε πάντα ὑποκείμενη εἰς τοὺς ἐχθρούς μου. Ἄρχιζα ὁμως νὰ ἀφίνω νὰ σβησθῆ ἡ ὀργή μου ἐναντίον του, διατὶ... Ἄχ! Γερασιμάκη, μοῦ ἐκέντησες μία χορδὴ ποῦ δὲν δίνει ποτὲ εὐχάριστον ἦχο διὰ ἐμέ... Τί νὰ σοῦ πῶ; Εἰσὲ λόγου σου, γνωρίζεις ποῦ πάντα ἀνοίγω τὴν

1. Πλαγίως πῶς.

καρδιά μου. Ἄχ! Γερασιμάκη... Ὅταν παλιώνη τὸ δένδρο καὶ προβλέπω πὼς τὸ νέο καλορρίζι δὲν θὰ δώση ὁμοιον καρπὸ... ὅταν βλέπω πὼς τὰ εὐγενικά αἰσθήματα, τὰ ἀληθινὰ ἀρχοντικά, δὲν ἔχουν θεμέλιο εἰς τὴν ψυχὴ ἐκείνου, ποῦ μένει νὰ μὲ παρρησιάξῃ, ἔρχεται νὰ γυρίσῃ ὁ νοῦς μου, Γερασιμάκη, καὶ δὲν ἤξέρω ὡς τὸ ὕστερο τί θὰ κάμω.

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Μὰ δόξα τῷ Θεῷ, τὸ ἀρχοντόπουλλό σου...

ΔΑΡΕΙΟΣ — Ἄς ἀφήσουμε αὐτά. Τοῦ λόγου σου βέβαια δὲν ἔμπορεῖς νὰ πῆς κακὸ διὰ τὸ παιδί μου. Ἐρχομαι εἰς ἐκεῖνον καὶ σοῦ λέγω πάλι πὼς ἀφίνα νὰ σβησθῆ λίγο κατ' ὀλίγο ἢ ὀργή μου ἐναντίον του, ἀγκαλὰ καὶ εἶναι γλυκὸ εἰς τὴν ψυχὴ μου νὰ φυλάω ὡς ἱερά ὄλα τὰ αἰσθήματα τῶν προσγονέων μου. Ἄλλὰ ἡ νέα αὐθάδεια ποῦ ἔλαβε, ἄρχισε πάλι νὰ μοῦ ξανάφτη τὴν χολή.

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — (Μὲ χαμόγελο.) Καὶ μὴν εἶμαι κ' ἐγὼ εἰς τὴν ὀργή σου; Ἄκουσα τὸν ἀφέντη τὸ Πρεβεδοῦρο νὰ λέη ὅτι «μεντιὰτὸρ νὸν πόρτα πένω»¹. Ὅμως, ἂν ἔσφαλα, σοῦ ζητῶ συμπάθιο.

ΔΑΡΕΙΟΣ — Δὲν τὰ ἔχω μὲ λόγου σου, Γερασιμάκη, μάλιστα ἔκαμες καλὰ, διατὶ ἐκεῖνος ἤθελε μοῦ βάλει ἄλλους μεσίτες, ἤθελε περισσότερο κοινολογηθῆ τὸ πρᾶγμα, καὶ ἤθελε λιγοστεύσει ἡ ὑπόληψι τῆς φαμελιάς μου νὰ παραβαλθῆ μὲ ἐκείνου. Μὰ τί λέγω; Δὲν ἔβαλε καὶ ἄλλους ἔπειτα νὰ μοῦ μιλήσουν; Κάνε ποῦ δὲν ἦταν παρὰ δικοί μου.

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Ἐγὼ τὸν ἐσυμβούλευσα νὰ τραβηχθῆ καὶ νὰ κρεμᾷ τὸ σακκούλι του ἐκεῖ ποῦ σώνει, μὰ δὲν μὲ ἀκούει, καὶ πόσες ἄλλες ὀρμήνιες δὲν τοῦ ἔκαμα! Κ' ἐκεῖνος ὁ τζόγος...

ΔΑΡΕΙΟΣ — Ὁ τζόγος δὲν εἶναι τίποτε; μάλιστα εἰς αὐτὸν φαίνεται ὁ ἄνθρωπος ποῦ ἔχει καρδιά. Καὶ τοῦ λόγου σου ἐξενύχτησες κ' ἐγὼ καὶ ὄλοι, ποῦ ἔχουμε γνῶσι, καὶ ἐξενύχτησαμε εἰς τὸν τζόγο. (Μὲ χαμηλότερη φωνή.) Ἄμποτε καὶ ὁ υἱός μου νὰ ἐξενύχται εἰς τὸν τζόγο καὶ νὰ μὴν εἶχε κάποιους στοχασμοὺς ἀνάξιους εἰς τὰ γεννητάτα του.

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Βέβαια. Ὅμως τότες ποῦ ἐπαράχανε, τοῦ ἔλεγα νὰ παίξῃ μὲ γνῶσι, νὰ μὴν πεισμώνῃ —μὲ μεγαλοψυχία— καὶ ἄλλα τὸν ἐσυμβούλευσα...

1. Mediator non porta pena, ὁ μεσίτης δὲν τιμωρεῖται.

ΔΑΡΕΙΟΣ — Σ' έβαλα να τον συμβουλευσης να μην περνάη έδωθε. Είχα στον νοϋ μου να σου πω να του το ξαναθυμήσης και σου το λέγω τώρα, πού ήλθε ή περίστασι· διατι φαίνεται πως δεν θέλει να το άκούση — ή μην θέλη να το άκούση εις τέτοιον τρόπο, πού να του σηκώση και διά πάντα την άκοή; (Θυμωμένος.)

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Πολλές φορές του το είπα σαν φίλος και δεν θέλει λείψω να του το ξαναπώ. Όμως αυτός δεν παύει να με παρακαλή να μεσιτεύσω εις την έκλαμπρότη σου, κ' εγώ βλέπω πως σου κακοφαινεται...

ΔΑΡΕΙΟΣ — Λάβε, σε παρακαλώ, τον κόπο διά την ύστερη φορά. Πές του να μην τολμήση να περάση, όσο είναι ή θεγατέρα μου εις το σπίτι, υποκάτω από τα παρεθύρια μου, μην λάχη... Πές του πως θα είναι διά το καλό του.

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Έγώ είμαι έτοιμος να σε δουλεύσω, και κάνω και περισσότερη δουλειαι του Φιλιππάκη, εβγάνοντάς τον από την όργη σου. Δεν έπάσχισα τώρα λίγο να τονέ κάμω να απέχη και από την άλλη τρέλλα πού του ήλθε να κάμη;

ΔΑΡΕΙΟΣ — Τι; Με αποβλέπει; Μου κάνεις τον φίλο, πρέπει εϋθύς να μου το πής, Γερασιμάκη, θέλω να το άκούσω εϋθύς.

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Όχι, όχι, έκλαμπρότατε· αν ήτον πράγμα πού να μην μπορή να διορθωθή δίχως να το μάθης, ήτον χρέος μου να σου το φανερώσω — όμως έλπίζω να τον άντισκόψω και...

ΔΑΡΕΙΟΣ — Έλπίζεις; Έλπίζεις; Και μένοντας εγώ εις τα σκοτάδια να κινδυνεύη ή υπόληψι μου; Πρέπει εϋθύς να μου το πής ή θα το μετανώσης.

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Μη νομίζης δα να είναι τίποτε, πού και αν το κάμη...

ΔΑΡΕΙΟΣ — Λοιπόν και λόγου σου, δεν πρέπει να μου το κάνης μυστήριο· διατι όταν ο λογισμός δεν βλάβη την υπόληψι μου, μπορώ να τον άλησημονήσω, αν δεν τονέ βάλη εις πράξι. Μα τί είναι; μην με κάνης να άδημονώ. (Θυμωμένος.)

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Έ, πράματα, πέστα παιδιάστικα. Έμαθα (χαμογελώντας) πως του έβουλήθηκε να κλέψη άπόψε το βασιλικό της άρχοντοπούλλας σου.

ΔΑΡΕΙΟΣ — Παιδιάστικα; Να κλέψη το βασιλικό, παιδιάστικα

πράματα τα λές; Σε θαυμάζουμαι, Γερασιμάκη. Να τολμήση κανεις να ξεφτήση άσβέστη από τον τοίχο μου χάνω την υπόληψι μου, αν δεν παιδευθή εϋθύς ο αϋθάδης· και να κλέψουν τον βασιλικό από το παρεθύρι του σπιτιού μου δεν μου χάνει παντελώς την τιμήν μου, αν δεν σκεπάση εϋθύς χάμου, εκείνος πού τολμήση να το κάμη, τον βασιλικό με το κορμι του;

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Δεν ελόγιαζα ποτε να σου κάμη τόση έντύπωσι.

ΔΑΡΕΙΟΣ — Δεν κάνουν αυτά ίσως εισέ λόγου σου, δεν κάνουν έντύπωσι εις εκείνον τον άνόητο, πού του φαίνεται να τα πράξη με τόση εϋκολία. Άλλά ένας πού δεν θέλει να λιγοστεύση την παλαιή τιμή του σπιτιού του, δεν τα στοχάζεται ώσαν και του λόγου σου. Ένας πού το αίμα του κατάγεται καθαρό από λαμπρότατη πηγή έχει πλέον εϋκολοκένητες τες αισθησές του, και δεν παίρνει τα πράματα σαν το λαό. (Περιπατεί θυμωμένος.)

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Έχεις όλο το δικιο, έκλαμπρότατε, εγώ θα πασχίσω να τον κάμω, αν θέλη να με άκούση, να απέχη από παρόμοιες άτοπες πράξεις.

ΔΑΡΕΙΟΣ — Σ' εϋχαριστώ, δεν θέλω να απέχη από τίποτε. Μην λάβης καμμίαν πείραξι. Έπιθυμώ να έλθη. (Περιπατεί θυμωμένος.)

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Ζητώ συμπάθιο, μα όταν πασχίσουμε να μην λάβη τόπο... Ημπορεί να το ειπε μοναχά...

ΔΑΡΕΙΟΣ — Φθάνει του ή αϋθάδεια να το πη. Δείχνη το λίγο λογαριασμό πού κάνει εις έμέ, και θέλω να ιδούμε αν λογαριάζη σωστά. Μα πως το έμαθες;

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Έμε του ίδιου το ειπε...

ΔΑΡΕΙΟΣ — Άκουσα. Έχε γειά, κύρ Γερασιμάκη.

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Παρακαλώ, δεν έτελείωσα. Μου το ειπε...

ΔΑΡΕΙΟΣ — Πρέπει να σ' αφήσω. Έθυμήθηκα μίαν υπόθεσι. Έλπίζω, μάλιστα είμαι βέβαιος, πως δεν το κάνει. Όταν τον ιδής σε παρακαλώ να τον συμβουλευσης να μην παράρχεται τουτες τες μερίες. Δεν κάνει καλά. Πηγαίνω διατι έθυμήθηκα μίαν υπόθεσι. (Με πλαστην ήσυχία.)

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Μα δεν άφησες, έκλαμπρότατε, να τελειώσω τον λόγο μου.

σημάδι διά δύο τσεκίγια, αξίζει δέκα, και λίγο-λίγο να πολεμήσω να τα μαζώξω, και με το διάφορο και να το βγάλω.

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ — 'Αμμή αν το γυρέψη ο πατέρας μου; 'Αν το χάσης;

ΡΟΝΚΑΛΑΙΝΑ — 'Ερχεται να με κοιτάξη ο πατέρας σου τι δακτυλίδι φορώ; Βάνω ένα άλλο.

ΟΒΡΙΑ — Μη φοβάσαι, κυρά μου, μη φοβάσαι, το βάνω σε χέρια καλά τής γειτόνισσάς μου τής Συμιχάς, που κάνει σημάδια και παίρνει λίγο διάφορο, κυρά μου, με λίγο διάφορο. 'Ενα κατρίνι την ημέρα το κάθε τσεκίνι, ένα κατρίνι μοναχά, που άλλοι παίρνουνε μιά γάστα.

ΡΟΝΚΑΛΑΙΝΑ — Μα στην πίστι σου, 'Οβρία μου, να κάμης ό,τι ξέρεις και το γληγορότερο, διατι από σένα κρεμόμαστε, ό,τι κάμεις διά έμās να σου το δώση ο Θεός. Πάντα κοιτάζε να μην πάθη το παραμικρό κακό ή Γαρουφαλιά μου. 'Ωμέ, ώμέ, (με άδημονία) φεύγα, φεύγα. Στάσου, δέν είναι καιρός — σε είδε, στάσου. 'Εκείνη ή μαγάρα θά άποκοιμήθηκε. Τόσο να 'θε ήτον και ο νοικοκύρης! Συφορά μας! διά που είμαστε; Τί μνήμα ήθελε μάς χάσει! — 'Ετσι, 'Οβρία μου, το μπαμπάκι σου το δίνω αύριο, διατι τώρα το 'χω φυλαμένο.

Σκηνή τρίτη

Δραγανίγος και αδέες.

ΟΒΡΙΑ — Καλά, κυρά μου. Καλώς εκόπιασες, αφέντη μου, καλή 'σπέρα τής αφεντιάς σου, καλώς εκόπιασες, αφέντη μου, καλώς εκόπιασες. 'Επέρασα ή δύστυχη έδωθε...

ΡΟΝΚΑΛΑΙΝΑ — 'Εκοβε μπαμπάκι έδω σιμά, κ' έβραδωόθηκε και ανέβηκε να τής δώσω κανέναν άνθρωπο να την συντροφεύση. Στο καλό, 'Οβρία μου, πήγαινε, και του το είπα του ανθρώπου να σε συντροφεύση, και το μπαμπάκι σου το στέλνω αύριο, και γνοιάσου να το κόψης καλά, καθώς είπαμε.

ΟΒΡΙΑ — Στάσου ήσυχη, κυρά μου. Προσκυνά, καλή νύχτα, κυράδες μου, αφέντη μου, καλή νύχτα. Διατι μάς πειράζουν τους δύστυχους, μάς πειράζουν. Σās αφίνω την καλή νύχτα. 'Αφέντη μου,

άρχοντισσά μου, άρχοντοπούλλα μου, την καλή νύχτα. (Φεύγει.)

ΡΟΝΚΑΛΑΙΝΑ —

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ — Είς το καλό.

ΔΡΑΓΑΝΙΓΟΣ —

ΔΡΑΓΑΝΙΓΟΣ — ('Υστερα από λίγην σιωπή.) Είς τουτο, μάννα, δέν έχει δικιο και ο πατέρας μου; Αδέες οι γυναίκες δέν πρέπει να έρχονται έδω τέτοια ώρα. Δέν έρχονται ποτέ διά καλό.

ΡΟΝΚΑΛΑΙΝΑ — 'Ηλθε, παιδί μου....

ΔΡΑΓΑΝΙΓΟΣ — Δέν σε ρωτάω διατι ήλθε, και δέν χρειάζεται να δικαιολογήσαι μ' έμέ — ως πρέπει με τον πατέρα μου — και να δικαιολογήσαι, όχι να προφασίζεσαι. 'Αλλά, σε παρακαλώ, ν' άκούς κ' έμέ καμμία φορά. Δέν φθάνει πάντα ή ηλικία να καταστένη τους ανθρώπους άρκετους να διακρένουν άλάθευτα, όσον δύνεται ο άνθρωπος, το καλό και το κακό, και εις τες γυναίκες μάάλιστα — κατά δύστυχία κλεισμένες τον περισσότερον καιρον εις το σπίτι, και όπου δέν μεταχειρίζονται παρά μικρές υπόθεσες, ή ηλικία δέν αυξάνει πράξιν εις τα πράγματα του κόσμου — κ' είναι καλό ν' άκουνε τους άνδρες, αν και να τους έκρατούσαν ένα καιρον εις την άγκαλιά τους τυλιγμένους στα σπάργανα.

ΡΟΝΚΑΛΑΙΝΑ — 'Εχεις δικιο, παιδί μου, και βλέπω τώρα κ' εγώ πως πολλά πράματα, που μ' έσυμβούλεψες και δέν άκουσα, μου έβγήκαν πάντα σε κακό. Μακάρι να 'θε σ' άκούσω και τότες... διατι δέν ήθελα εύρίσκουμαι εις τουτες τες λαχτάρες. Μα άγκαλά ό,τι μέλλει του ανθρώπου να περάση δέν μπορεί να το άποφύγη, μητε αν έξαναγεννιότουνα.

ΔΡΑΓΑΝΙΓΟΣ — Αδτη ή πρόληψις, μάννα μου, την όποιαν έχεις και λόγου σου όμοια με τους περισσότερους ανθρώπους, προξενά τα περισσότερα δυστυχήματα εις τες φαμελιές. Δε σε λέγω εις τον κόσμο, διατι διά λόγου σας ο κόσμος περιορίζεται εις τες φαμελιές σας. Με τον στοχασμόν ό,τι κανεις δέν ήμπορεί ν' άποφύγη το μελλάμενο, τέλεια άμελούμεν και αφίνουμεν το πράγμα να έλθη, ως έλθει, και δέν πασχίζουμεν αν ένα κακό έχη διόρθωμα να το διορθώσουμε, ή μία δυστυχία, που μάς φοβερίζει αν είναι δυνατόν να την άποφύγουμε ή καν να την μικρύνουμε. 'Αλλά το χειρότερο, που άποδίδουμε εις το μελλάμενο και αυτά μας τα σφάλματα, τα ελαττώ-

Ίδιες οί περίστασες δέν τόν στενοχωρήσουν, αν δέν βρεθῆ στενεμένος εἰς τρόπον πού νά 'ναι ἀδύνατο νά κάμῃ ἀλλοιῶς, κανέναν λόγος δέν ἔχει δύναμι ἐμπρός εἰς τήν ἰσχυρογνωμία του, κανείς δέν δύναται νά τοῦ τρέψῃ τήν βουλὴν του, καί αὐτό εἶναι πού εἰς τὸ ἄκρον μὲ ταραάζει. Ἄλλὰ κάτι θά πράξω, δέν πρέπει νά περνή ἄλλο ὁ καιρός.

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ — Δέν ἔπαιρνες συμβουλὴ καί ἀπὸ κανέναν ἀπὸ τοὺς δικούς μας;...

ΔΡΑΓΑΝΙΓΟΣ — Πές μου, ποῖον; Δέν ἔχουν ὅλοι τοὺς ἴδιους στοχασμούς τοῦ πατέρα μας, ἀν δέν ἔχουν τήν ἴδιαν δριμύτητα καί ἰσχυρογνωμίαν; Ἄπό ποῖον ἤμπορεῖς, ἀδελφῆ, νά ἐλπίσης ὀλίγη διάκρισι καί συμβουλὴ φρόνιμην καί λογικήν;

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ — Ἀλήθεια λές, ἀδελφέ μου· ἐσὺ ἔλαβες ὑπομονὴ καί μὲ ἄκουσες, ἐπληροφορήθηκες πὼς δέν ἔφταιγα, μὲ ἐλυπήθηκες καί μὲ ἐπαρηγόρησες. Ἐκεῖνοι στοχάζονται καί πράζουν ὅλοι παντελῶς ἐναντία ἀπὸ σέ, πὼς δύναται λοιπὸν νά μοῦ δάσουν ἀκρόασιν, νά μ' εὐσπλαγχινοῦν καί νά μὲ βοηθήσουν εἰς τήν περιστάσιν, εἰς τήν ὁποία τὸ μόνο μου φταίσιμο εἶναι πού δέν ἔκαμα τὸ λόγο σου; Ἐχεις ὅλα τὰ δίκια καί βλέπω τώρα ἡ ἀνυπακοή μου εἰς τί μὲ ἔφερε.

ΔΡΑΓΑΝΙΓΟΣ — Ὅχι, Γαρουφαλιά μου, δέν εἶναι μεγάλο τὸ πταίσμα σου, ἀν δέν μὲ ἄκουσες πού σοῦ εἶπα νά μὴν γένης μάσκαρα. Μία νέα κλεισμένη ὡσάν ἓνα πουλι εἰς τὸ κλουβί, δέν εἶναι φυσικὸ νά ἐπιθυμῆσῃ νά ἰδῆ καί αὐτὴ μίαν φορά τὸν ἀέρα τοῦ κόσμου; Κ' ἐγὼ πού σ' ἐμπόδισα νά 'βγῆς, διατί τὸ ἔκαμα; Διατί ἐφοβόμουν, μάλιστα εἰς τὲς ἡμέρες πού τὸ φαγητὸ καί τὸ πιωτὸ κάνει νὰ βράζουν τὰ μυαλά τῶν ἀνθρώπων, μὴ συνέβῃ καμμία ταραχὴ ἢ καὶ φονικὸ κ' εὐρεθῆς εἰς τὸ δρόμο καί τρομάξῃς, γνωρίζοντας μάλιστα πὼς ἡ μάνα δέν ἤμποροῦσε νά σέ συντροφεύσῃ. Ἄλλ' οὔτε ἐγὼ ἐφантаζόμουν ποτὲ πὼς θά σέ πλακώσῃ παρόμοια συφορά, ἢ νά εἰπῶ καλύτερα θά μᾶς πλακώσῃ ὅλους.

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ — Ποῦ ἐπάντεχα ἡ δύστυχη τέτοιο κακό! Μὰ σοῦ φαίνεται πὼς διὰ ἐμὲ ἐχάλασε ὁ κόσμος. Ποτὲ μου δέν εἶδα νά πιάσῃ τόσο νερό, τόσο χαλάζι, τόσες ἀστραπὲς καί βροντὲς καί νά βαστάξῃ ἀκατάπαυστα διὰ ὅλο τὸ ἀπόγιομα.

ΔΡΑΓΑΝΙΓΟΣ — Ὅταν εἶδα νά πιάνῃ τὸ νερὸ καί δέν σ' εὕρηκα

εἰς τὸ σπῖτι, ἔφερα ἓνα γῦρο ὄλην τὴν χώρα, μήπως, καθὼς ἐγνώριζα τὴν φορεσία σας, σ' ἀπαντήσω, ἀφοῦ μάλιστα μοῦ εἶπε ἡ μάνα ἀπὸ ποιῆς ἦσουν συντροφιασμένη.

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ — Τήραξε τί ἔγνοια ἔλαβαν διὰ μέ... πού καί τὲς τέσσερες τὲς ἔχασα εὐθὺς πού ἔπιασε ἡ βροχὴ· διατί ἐγὼ χωρὶς νά τὸ νοήσω ἀριοπάτησα καί ἐξεμάκρυνα. Ἐκεῖνες θά ἐμπήκαν εἰς κανένα σπῖτι, ἴσως νομίζοντας πὼς νά τὲς εἶδα ἢ πὼς νά τὲς ἄκουσα, ἀν μοῦ ἐμίλησαν. Ἄλλ' ἐγὼ ὅταν μοῦ ἤλθε εἰς τὸν νοῦ μὴ χωρίσωμε, ἐγύρισα τὸ ἀνάβλεμμά μου καί εὐρέθηκα μοναχῆ. Ἐμπρός μου λίγο ξέμακρα ἦτον ἓνα καλόβι κ' ἐκεῖ φοβισμένη νά εὐρίσκουμαι μοναχῆ καί εἰς ἐξωμερία καί μὲ τέτοιο καιρὸ, διατί ἄρχισε νά χοντραίνει ἡ βροχὴ, ἐμπήκα καί δέν ἤρα νυχτὴ — ἦτον ἓνα ἀχερόσπιτο. Τί νά κάμω;... Ἀποφάσισα νά σταθῶ ἔως πού νά παύσῃ κ' ἐπαρακαλοῦσα νά ἔλθῃ καμμία συντροφία, διατί μοναχῆ μ' ἔπιασε ὁ φόβος. Δέν ἤξερα ἡ δύστυχη πόση βλάβη εἶχε ἡ συντροφία νά μοῦ προξενήσῃ. Εἰς ὀλίγο ἔφθασε ἓνας γαπουντζωμένος καί τὰ κινήματά του καί τὰ λόγια του ἔδειχναν ὅτι θά ἐσηκώθη ἀπὸ φαγοπότι. Τέτοια συντροφία μὲ ἐτάραξε — ἐκοίταξα νά φύγω, ἀλλ' ἦτον ἀδύνατο, ἐπειδὴ τὸ νερὸ ἔτρεχε ὡσάν ποτάμι σιμὰ εἰς τὴν πόρτα τοῦ καλυβιοῦ, καί ἡ βροχὴ καί τὸ χαλάζι περισσότερο ἐχόντραιναν. Μία μάσκαρα μοναχῆ μέσα εἰς ἓνα καλόβι ἔκαμε ἐκείνον νά στοχασθῆ πὼς δέν θά ἦτον γυναῖκα μὲ ὑπόληψιν, ἀν εἶχε καί δύναμι τὸ συγχισμένο μυαλὸ του νά κάμῃ κανένα στοχασμόν. Μὰ τί σέ σκοτίζω, ἀδελφέ μου, μὲ θλιβερὲς διήγησες, πού ἔλαβες τὴν ὑπομονὴν νά ματακούσῃς; Σοῦ τὰ ματαλέω διὰ νά ξεθυμάνῃ ἡ φλόγα πού μοῦ καίει τὴν καρδιά.

ΔΡΑΓΑΝΙΓΟΣ — Ἐκαμες κακὰ εἰς ἐκείνην τὴν περιστάσιν νά μὴν φανερώσῃς εὐθὺς ποῖα ἦσουν. Ἴσως ἐκεῖνος, ὅσον καί ἀν ἦτον συγχισμένος ὁ νοῦς του, δέν ἤθελε ἀθαδιάσει... Ἄλλὰ οἱ καλύτεροι στοχασμοὶ δέν παρρησιάζονται πάντα εἰς τὴν χρεια. Μᾶς ἔρχεται ἔπειτα εἰς τὸν νοῦν πὼς ἔπρεπε νά μιλήσωμεν ἢ νά πράξωμεν εἰς τὴν τάδε περιστάσιν, ἀλλ' ὅταν πλέον δέν μᾶς ἀξίζει.

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ — Τὸ βλέπω πὼς ἀν ἦθε εἰς τὴν ἀρχὴ τοῦ φανερώσω ποῖα εἶμαι δέν εὐρισκόμουν τώρα εἰς τοῦτα τὰ βάσανα. Τότες ἐστοχάσθηκα τὸ ἐναντίο. Νά δώσω γνώρα ἐνὸς ἀγνώστου, νά τοῦ φανερώσω τὴν γενιά μου, ἐφοβόμουν μὴν γένῃ τὸ ὄνομά μου βούκινο εἰς τὸν κόσμον, καί μὴν φθάσῃ κ' εἰς τὰ ἀφτιά τοῦ πατέρα μας, πού εἶχε

10-
100
B'3

ἂν ἐσὺ στοχαζέσαι ἄλλοιῶς, κάμε εἰς ἐμέ ὅ,τι θέλεις, εἰς σέ ἀπαρατῶ ὄλον τὸν ἑαυτὸν μου. Ἄν δὲν γένη ἐκεῖνο, ποῦ ἔμαθε νὰ μὴν ἀποστρέφεται ἡ καρδιά μου, θέλω πασχίσει νὰ τὸ ὑποφέρω μὲ μεγαλοψυχία, φθάνει νὰ ξέρω πὼς ἐγινε ἡ ἀπόφασι ἀπὸ σέ, ποῦ ἀφίνω αὐτεξούσιον τῆς τύχης μου. (Κλαίοντας.)

ΔΡΑΓΑΝΙΓΟΣ — Ἐμὲ λές αὐτά, Γαρουφαλιά μου; Δὲν γνωρίζεις πὼς ὁ πρῶτος μου στοχασμὸς εἶναι νὰ σέ ἰδῶ ἡσυχη καὶ εὐτυχισμένη; Καὶ ἤμπορῶ νὰ σέ κατακρίνω, ἂν ἔχῃς καὶ κάποια κλίσι διὰ τὸν ἄνδρα σου, ἀφοῦ γνωρίζεις ὅτι αὐτὸς καὶ ὄχι ἄλλος πρέπει νὰ εἶναι ὁ ἄνδρας σου;

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ — Βέβαια δὲν ντρέπουμε νὰ τ' ὁμολογήσω. Ἡ ἀληθινὴ μετανόησί του, ὅταν ἐγνώρισε τὴν γέννησί μου καὶ τὸν χαρακτήρα μου, οἱ τρόποι μὲ τοὺς ὁποίους συνοδεύοντάς με εἰς τὸ σπίτι μου ἐζητοῦσε συγχώρησι καὶ μοῦ ἔταξε πὼς θέλει κάμει παντοῖου τρόπου νὰ μὲ λάβῃ διὰ γυναῖκα, ἡ μεγαλόψυχη ἀπόφασις ποῦ ἔκαμε καὶ ἀπορρίπτει τὰ ἐλαττώματά του, τὸ ὅποιον δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ γένη ἀπ' ὄλους διὰ νὰ σβῆσῃ, ἀλλάζοντας ζωὴ, καὶ ἀπὸ τὸν ἰδιὸν του τὸν νοῦ, ἂν εἶναι δυνατό, τὴν ἐνθύμησι τοῦ σφάλματός του, καὶ νὰ γένη ἄξιος τῆς ἀγάπης μας... καὶ ὁ στοχασμὸς ὁ συχνὸς ἴσως ὅτι αὐτὸς μέλλει νὰ εἶναι ὁ ἄνδρας μου — αὐτὰ ὅλα — διατί εἰς σέ δὲν κρύβω τίποτε, ἀδελφέ, καὶ σοῦ ἀνοίγω πάντα τὴν καρδιά μου — αὐτὰ μὲ κάνουν νὰ ποθῶ νὰ περάσω τὴν ζωὴν μου μ' ἐκεῖνον — πόσο μᾶλλον ὅταν κι ἂν δὲν εἶχα καμμίαν κλίσι διὰ αὐτὸν ἐχρειάζετο νὰ θυσιασθῶ διὰ νὰ μὴν δώσω αἰτία εἰς μεγαλύτερα κακά, καὶ νὰ σκεπάσω καὶ τὴν τιμὴ μου.

ΔΡΑΓΑΝΙΓΟΣ — Καὶ τοῦτο πρέπει νὰ γένη γλήγορα ἐξ ἀποφάσεως. Αὐριο χρειάζεται νὰ βαστάξω ὄλους τοὺς θυμοὺς τοῦ πατέρα, καὶ νὰ εὐρῶ μίαν ὥρα νὰ τοῦ μιλήσω μὲ ὄλην τὴν δύναμιν. Δὲν εἶναι καιρὸς πλέον νὰ ἀργοπορῶ. Τὸ σέβας, ποῦ πρέπει νὰ ἔχῃ καθέννας διὰ τοὺς γονεῖς του, δὲν μὲ ἄφησε ποτέ νὰ μεταχειρισθῶ ὁμιλῶντας τοῦ ἄλλου τρόπους ἔξω ἀπ' ἐκείνους τῆς καταπίσεως. Βλέπω πὼς εἶμαι στενοχωρημένος ν' ἀλλάξω τρόπον καὶ ἄς ἀνάψω περισσότερο τὸν θυμὸν του ἐναντίον μου. Θέλει μ' ἀκούσει νὰ τοῦ μιλήσω ὄχι βέβαια μὲ αὐθάδεια, ἀλλ' ἀσυνήθιστα ἀπ' ὅ,τι μὲ ἀκουσε ἕως τώρα, καὶ εἰς αὐτὸ μὲ βιάζει ἡ περίστασις.

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ — Κοίταξε, μὴ θέλοντας νὰ ὠφελήσῃς ἐμέ, φέρεις

βλάβη τοῦ ἑαυτοῦ σου. Ὡ, δυστυχία μου! Ἄπ' ὅ,τι μέρος καὶ ἂν στραφῶ βλέπω ἕνα βυθὸ ἀνοιχτὸν διὰ νὰ μὲ καταπιῇ. Μία μόνο στρατά σωτηρίας μένει, καὶ αὐτὴ ἀδιάβατη. Ἡ μοναχὴ καὶ ἀληθινὴ σωτηρία μου ἤθελε εἶναι νὰ μοῦ ἐσήκωνε ὁ Θεὸς τὴν ζωὴ μου, κ' ἔτσι ἐλευθέρωνα κ' ἐμέ καὶ τὴν φαμελιά μου ἀπὸ τὸ βάρος τῆς δυστυχίας μου καὶ τῆς ἐντροπῆς μου. (Κλαίει.)

ΔΡΑΓΑΝΙΓΟΣ — Μὴν ἀπελπίζεσαι, Γαρουφαλιά μου. Ἐγὼ σέ εἶχα διὰ μεγαλόψυχη καὶ γνωστικὴ. Ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ ὑποφέρῃ ὅ,τι τοῦ λάχῃ μὲ μεγαλοψυχία. Αὐτὴ μάλιστα ἀποδείχνει πὼς ἡ δυστυχία δὲν προξενήθη ἀπὸ πταῖσμα του — καὶ ἐντροπὴ δὲν φέρει παρὰ τὸ πταῖσιμον, τὸ ἐλάττωμα καὶ ὄχι ἡ δυστυχία.

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ — Ἄλλὰ ἡ ἀδικοκρισία τοῦ κόσμου θέλει νὰ πηγάζῃ πάντα ἡ δυστυχία τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ φταισίμον δικό τους, καὶ δὲν παύει νὰ μεγαλῶνῃ τὰ βάσανα τῶν ἀθλίων μὲ τὴν κατάκρισι καὶ μὲ τὸν ὄνειδισμὸν.

ΔΡΑΓΑΝΙΓΟΣ — Καὶ πολὺ αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια. Ὁφελεῖ ὅμως νὰ μὴν εἰποῦμε πὼς προέρχεται ἀπὸ κακία. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος θέλει πάντα νὰ εὐρίσκῃ τὴν αἰτία κάθε ἀποτελέσματος, ὅταν δὲν εὐρίσκει, ἰδεάζεται μίαν, ποῦ νὰ τοῦ φαίνεται ὅτι ταιριάζει. Βέβαια πολλὰς φορὰς ὁ κόσμος δὲν ἔσφαλε ἂν εἰς ἕνα δυστυχῆ ἀπόδωσε εἰς αὐτὸν τὸν ἰδιὸν τὴν αἰτίαν τῆς δυστυχίας του. Τοῦτο κάνει νὰ κρίνεται γενικῶς ὅμοια διὰ ὄλους. Ἄλλ' ὅταν ὁ δυστυχῆς ἔχει τὴν συνείδησιν τῆς ἀθωότητός του, ἄς μὴν λαμβάνῃ τόση ἀγανάκτησι διὰ τὰς κατάκρισεις τῶν ἀνθρώπων, διατί ἡ ἀλήθεια εἰς τὸ ὕστερο θὰ λάβῃ τὸν τόπο τῆς. Ἡ συνείδησίς του, λέγω, νὰ εἶναι καθαρὰ, καὶ νὰ εἶναι ἀθῶος ἐμπρὸς εἰς τὸν Θεόν, ἔπειτα καλὸ εἶναι νὰ πασχίσῃ νὰ βουλώσῃ καὶ τὰ στόματα τοῦ κόσμου.

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ — Τὰ λόγια σου πάντα μοῦ δίνουν παρηγορία, καὶ μὲ παρηγοροῦν ἀκόμη ὅταν τὰ θυμοῦμαι καὶ μὲ κάνουν νὰ τὰ μελετῶ πολλὰς φορὰς διὰ ὄρες τὴν νύχτα, ἀφοῦ μοῦ ἐσηκώθη ὁ ὕπνος ποῦ γλυκὸς δὲν μὲ ἀπαρατοῦσε ποτέ, πρὶν γένω ἡ πλέον δυστυχισμένη τοῦ κόσμου. Διατί ἂν εἴμαστε εἰς τοὺς παλαιοὺς χρόνους ἠθελα πῶ πὼς ὁ Δίας μόλις ἔβαλε τὸ χέρι του εἰς τὸ πιθάρι, ποῦ περιέχει τὰ καλά, καὶ ἀντὶς ἐγέμισε τὴν φοδκτα του κακὰ καὶ τὰ ἔρριξε ἐπάνω μας.

ΔΡΑΓΑΝΙΓΟΣ — Θυμᾶσαι τοὺς δύο πίθους τοῦ Ὁμήρου, ποῦ μία

φορὰ σοῦ ἐδιάβασα. Βέβαια ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι γεμάτη καλὰ καὶ κακὰ, καὶ εὐτυχῆς νομίζεται ἐκεῖνος, εἰς τὸν ὁποῖον εἶναι συγκερασμένη εἰς κάποιον τρόπον καὶ τὰ κακὰ δὲν ὑπερβαίνουν πολὺ τὸ μέτρον. Οἱ παλαιοὶ εἶχαν τόσο ἐντυπωμένον αὐτὸ εἰς τὸν νοῦν τους, ποῦ βλέποντας ἕναν ἄνθρωπον πολὺ εὐτυχεῖ χωρίς κανένα μικρὸ δυστύχημα νὰ τοῦ διακόβῃ τὴν εὐτυχίαν, ἐσυμπέραιναν πῶς γλήγορα εἶχε νὰ τὸν πλακώσῃ μεγάλη συμφορὰ. Ἄλλὰ ἐνόμιζαν ὅτι ὁ Θεὸς ἐσώριαζε τὰς ἀτυχίες εἰς τὴν κεφαλὴν τῶν ἀνθρώπων με ἀδικία καὶ ἀστόχαστα, ἐνῶ ἡμεῖς, διδαγμένοι ἀπὸ ἀληθινὴν πίστιν, γνωρίζομεν ὅτι τὰ καλὰ καὶ τὰ κακὰ τούτου τοῦ κόσμου εἶναι τὸ οὐδὲν ὡς πρὸς τὰ αἰώνια, καὶ ἡξεύρομε ὅτι καὶ οἱ ἀγαλλίασες καὶ οἱ θλίψες ἐδῶ κάτω δὲν εἶναι χωρίς σκοπὸν, γνωστὸν μόνον εἰς τὸν Θεόν, ποῦ κυβερνᾷ τὰ πάντα με αἰώνια σοφία. Δὲν θυμᾶσαι πόσον καλὰ μᾶς ὠμίλησε διὰ αὐτὸ τὸ ἀντικείμενον τώρα λίγο καιρὸ ὁ ἀγαθὸς καὶ σοφὸς πνευματικὸς μας, ὁ πρωτοπαπᾶς; Κάνει ὅ,τι δύναται διὰ ψυχικὸν ὄφελος τοῦ τόπου μας, ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν δὲν ἔχει πολλοὺς συνεργούς. Ἡ ἑλλειψὶ νοθεσίας, λέγει ὁ γνωστικώτατος φίλος μου, ὁ ξένος, με τὸν ὁποῖον πολλὰς φορὰς ὁμιλοῦμε διὰ τὰ κακὰ ποῦ συμβαίνουν εἰς τὸν τόπον μας, εἶναι μία ἀπὸ τὰς αἰτίαι, ἀλλὰ ἡ πρώτη, ἡ κακὴ κυβέρνησις. «Σεῖς οἱ Ζακύνθιοι», μοῦ ἔλεγε με τὸν τρόπον ποῦ μιλεῖ τὴν γλῶσσαν μας, «εἰσθε καλῆς φύσεως ἄνθρωποι. Ἡ κάκιστη κυβέρνησις ποῦ ἔχετε, εἰς ἄλλους ἀνθρώπους ἤθελε φέρει χειρότερα ἀποτελέσματα. Οἱ κυβερνῶντες σας ἔνετοί», μοῦ ἔλεγε, «δὲν κάνουν ἄλλο εἰμὴ νὰ σᾶς διαφθεύουν, καὶ εἶναι θαῦμα πῶς μετὰ μίαν πολυχρόνιον διαφθορὰ τῆς κυβερνήσεώς σας, εὐρίσκεις εἰς τοῦτον τὸν τόπον ἀνθρώπους, ὅχι ὀλίγους, με χαρακτῆρα καὶ με ἀρετὴ. Δὲν βλέπεις με πόσον ζῆλον ἀκόμη, ἀφιλοκέρδειαν καὶ ἀκεραιότητα ἐκτελοῦσι τὰ χρέη των οἱ παραστάτες τῆς κοινότητός σας, τοὺς ὁποίους κράζετε σιντίχους, οἱ προβλεπταὶ τοῦ ὑγειονομείου, καὶ ὅσοι ἄλλοι ἐπαγγέλλονται εἰς τὴν ὀλίγην κυβερνητικὴν διαχείρισιν, τὴν ὁποῖαν σᾶς ἄφησαν οἱ Κύριοί σας; Βέβαια», μοῦ ἐξαλάνεγε, «εἰσθε καλῆς φύσεως ἄνθρωποι, καὶ ὅλα τὰ κακὰ, τὰ ὁποῖα συμβαίνουν, δὲν εἶναι πταισίμων ἐδικόν σας». — Ἄλλὰ διὰ τὴν γνώμην ποῦ σοῦ ἀνέφερα τῶν παλαιῶν νὰ σοῦ διηγηθῶ τὴν ἱστορίαν τοῦ Πολυκράτη, τυράννου τῆς Σάμου, ποῦ τὴν ἐδιάβασα ἐχθὲς εἰς τὸν Ἡρόδοτο.

Σκηνὴ τέταρτη

Λανάρω καὶ αὐτοί.

ΛΑΝΑΡΩ — (Ἐρχεται τρέχοντας.) Κοπιάστε, γιατί ἡ κυράτσα ἔκατσε στὴν τάβλα.

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ — Τώρα. (Τῆς Λανάρω.) Σὲ παρακαλῶ, ν' ἀκούσω πρῶτα αὐτὴν τὴν ἱστορίαν. (Τοῦ ἀδελφοῦ τῆς.)

ΔΡΑΓΑΝΙΓΟΣ — Δὲν πρέπει ἢ μάννα νὰ καρτερῆ. Σοῦ τὴν διηγοῦμαι εἰς τὸ δεῖπνο. Πᾶμε. (Φεύγει.)

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ — Ἔχεις δίκιο. Πάρε τὸ καντηλιέρι. (Τῆς Λανάρω.) Πές μου, ἐπότισες τὸν βασιλικό;

ΛΑΝΑΡΩ — Τὸν ἐπότισα, τοῦ ἔρριξα ἕνα κανάτι καὶ ὅλο τὸ ρούφηξε.

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ — Νὰ ἴθε τὸν ἐμπάσεις μέσα.

ΛΑΝΑΡΩ — Δὲν τὸν ἀφίνουμε πάντα ἀπόξω;

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ — Κάμε μου τὴν χάρι, μπάσε τον. Ἄκουσες; (Φεύγει.)

ΛΑΝΑΡΩ — Νὰ γένη ὁ ὀρισμὸς σου. — Ἐγὼ πάω τώρα ν' ἀνοιξῶ παρεθύρι; ἔχασα τὸ μυαλό μου; Αὔριο τῆς λέγω πῶς τὸν ἔμπασα. (Παίρνει τὸ καντηλιέρι καὶ φεύγει.)

ΠΡΑΞΙΣ ΤΡΙΤΗ

(Νύχτα)

Σκηνὴ πρώτη

Μένει διὰ ὀλίγα λεπτὰ ἡ σκηνὴ ἄδεια, ἔρχονται δύο τραγουδιστάδες, ὁ πρῶτος με φανάρι, καὶ ὁ ἄλλος με ταμπουρᾶ. Ὁ πρῶτος τραγουδάει, καὶ ὁ δεύτερος συντροφεύει τὸ τραγοῦδι με τὸν ταμπουρᾶ. Ἀκούονται πρῶτα μακρόθεν, καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον, καθὼς πλησιάζουν, ἀκούεται ἡ φωνὴ καὶ ὁ ἦχος τοῦ ταμπουρᾶ περισσότερο ἕως ποῦ βγαίνουν εἰς τὴν σκηνή.

1ος ΤΡΑΓΟΥΔΙΣΤΗΣ — (Τραγουδώντας.)

Βασιλικός πλατύφυλλος με τὰ σαράντα φύλλα.
Σαράντα σ' ἀγαπήσανε κ' ἐγὼ πάλι σ' ἐπῆρα.

2ος ΤΡΑΓΟΥΔΙΣΤΗΣ — (Ἀκολουθώντας νὰ παίξει τὸν ταμπουρά.)
Μωρέ, γιατί λές βασιλικό, κοίταξε τί ὄμορφη γάστρα εἰς ἐκεῖνο τὸ πεζούλι.

Σκηνὴ δευτέρα

3ος Τραγουδιστὴς με φανάρι καὶ αὐτός.

3ος ΤΡΑΓΟΥΔΙΣΤΗΣ — Μωρέ, σὰς ἐγύρευα. Μὴν στεκόμαστε ἐδῶ, δὲν εἶναι στράτες τοῦτες διὰ νὰ στεκόμαστε.

2ος ΤΡΑΓΟΥΔΙΣΤΗΣ — Ἐκαμαρώναμε ἐκεῖνον τὸν ὄμορφον βασιλικό.

1ος ΤΡΑΓΟΥΔΙΣΤΗΣ — Καὶ τοῦ ἴπαμε καὶ τὴν ρίμνα του.

3ος ΤΡΑΓΟΥΔΙΣΤΗΣ — Βλέπω κ' εἶσατε ζουρλοί! Δὲν ἤξερετε πὼς ἐτοῦτο εἶναι τὸ ἀρχοντικό τοῦ Ρονκάλα; Νὰ φεύγουμ' ἐδώθε γλήγορα.

2ος ΤΡΑΓΟΥΔΙΣΤΗΣ — Ἔ... Καπετὰν Τρομάρα, τί φοβᾶσαι; Μήγαρις θὰ τοῦ φάμε τίποτες τοῦ καλοῦ ἀρχόντου, ἂν στεκόμαστε ἐδῶ;

1ος ΤΡΑΓΟΥΔΙΣΤΗΣ — Ἄφησε νὰ τὴν πῶ κ' ἐτούτη κ' ὕστερα φεύγουμε. Βοήθα μου. (Τοῦ ταμπουριστή.) — (Τραγουδάει.)

Ἄφινω σου καληνυχτιά, χρυσῆς μερτιάς κλωνάρι,
χαρὰ σ' ἐκείνονε τὸ νιό, γυναῖκα ποὺ σὲ πάρη.

Ἄφινω σου καληνυχτιά, πέσε, Κόρη, κοιμήσου,
κ' εἰς τ' ὄνειρό σου νὰ με ἰδῆς, σκλάβο καὶ δουλευτή σου.

Ἄφινω σου καληνυχτιά, πάω κ' ἐγὼ νὰ πέσω,
κ' ἤθελα νὰ ἴχα ριζικό, Κόρη μου, νὰ σ' ἀρέσω.

2ος ΤΡΑΓΟΥΔΙΣΤΗΣ — Δὲν σ' ἀκλουθάω καλά; Μωρέ, πὲς τὴ ρίμνα ποὺ ἐτραγούδαε ἔτσι ἀγγελικά ἐκεῖνη ἢ μαυρομάτα με τὴ μακρὰ πλεξίδα, ποὺ ἐβγανε τοὺς κληδόνους με τὲς γειτονοποδλλες της, τ' Ἄι-Γιαννιοῦ τ' ἀπόγιομα ἀποκάτου ἀπὸ τὴν Ἁγίαν Μαρίνα

στὸ πετροπόλεμο. Δὲ θυμᾶσαι;

1ος ΤΡΑΓΟΥΔΙΣΤΗΣ — Δὲν τὴν ξέρω, κακόρκε.

2ος ΤΡΑΓΟΥΔΙΣΤΗΣ — Ξέρεις κάνε τὸ τραγούδι τοῦ παιδιοῦ ποὺ ἐσταυρώσανε;

3ος ΤΡΑΓΟΥΔΙΣΤΗΣ — Περπατεῖτε τώρα, σὰς λέω.

1ος ΤΡΑΓΟΥΔΙΣΤΗΣ — Μωρέ, τί τρῶς τὸν κόσμο; — Δὲν ἤξερω παρὰ τὲς πρώτες στροφές.

2ος ΤΡΑΓΟΥΔΙΣΤΗΣ — Ἄρχινα κι ὅ,τι δὲν θυμᾶσαι σοῦ τὸ λέω ἐγὼ — πάει εἰς τὸν ἦχον Ἔφυγέ μου τὸ πουλάκι.

1ος ΤΡΑΓΟΥΔΙΣΤΗΣ — Βοήθα μου. (Τοῦ δευτέρου, ὁ ὁποῖος τοῦ συντροφεύει τὴν φωνὴν με τὸν ταμπουρά.) — (Τραγουδώντας.)

Εἰς τὴν γέμισι σελήνης
Φάσκα κάνουν νομικὸν
οἱ Ἑβραῖοι, καὶ πληροῦσι
νόμον τὸν μωσαϊκόν.

Τὰ λιψά τους ἐτοιμάσαν
νὰ τὰ φάσι με τ' ἀρνί
ὡς διατὶ ἐλευθερωθήκαν

.....

(Ἀναχωροῦν τραγουδώντας, ὥστε ποὺ ἡ δευτέρα στροφή μόλις ἀκούεται ἀπὸ μακρὰ.)

Σκηνὴ τρίτη

Μένει πάλι ἡ σκηνὴ διὰ ὀλίγα λεπτὰ ἄδεια, ἔπειτα ἐρχονται ὁ Κοσμᾶς Καραπάτης ἐμπρός, καὶ βαστώντας κλεφτοφάναρο, καὶ ξοπίσω ὁ Θωμᾶς, ὁ ὁποῖος, ὄντας μεθυσμένος, ἐμβαίνοντας σκουντροῦ εἰς μίαν καντονάδα σπιτιοῦ.

ΘΩΜΑΣ — Συμπάθιο, ἀφέντη, διατὶ δὲν σὲ εἶδα, μά τὴν ἀλήθεια. (Στοχαζόμενος ὅτι ἡ καντονάδα ἦτον ἄνθρωπος.)

ΚΟΣΜΑΣ — Μωρέ, τίνος μιλεῖς, ἂ δὲν εἶναι κανεῖς;

ΘΩΜΑΣ — Θέλ' ἦτον ὁ ἴκατάρματος, σκατὰ στὰ γένεια του, διατὶ ἐγὼ με κάποιον ἐσκούντησα.

ΚΟΣΜΑΣ — Ἐφίρισε ἡ κεφάλαι σου, καημένη, μὲ τὴν καντου-
νάδα τοῦ σπιτιοῦ.

ΘΩΜΑΣ — Καὶ πῶς; Ἄδὰ μ' ἔχεις, κουμπάρε, διὰ μεθυσμένον;

ΚΟΣΜΑΣ — Σκιάξου καὶ δὲν εἶσαι. Ἦθέλησες πρῶτα νὰ δειπνή-
σουμε, κ' ἐσὺ εἶσαι τῶρα στὴν μέση τ' ἀμπελιοῦ, καὶ δὲν θὰ κάμουμε,
μοῦ μυρίζει, δουλειά. Μοῦ κακοφαίνεται πὺ ἐκείνης τῆς διαολεμένης
τῆς ἐμπῆκε ἡ νοστιμάδα, καὶ θέλει χωρὶς ἄλλο τὸν βασιλικό. Καὶ
μῆγαρις μπορῶ νὰ εὔρω καὶ νὰ τῆς πάω ἕναν ἄλλον; Ποῦ νὰ γελά-
σης ἐκεῖνο τὸ πονηρὸ ἀλούπι, πὺ τὸν εἶδε καὶ τὸν γνωρίζει! Ἄδὰ
μπορεῖς ἐσὺ καθῶς ἐστοχαζόμουνα νὰ μὲ βαστάξης νὰ τὸν σώσω;

ΘΩΜΑΣ — Ἐγὼ διὰ τὴν Βασίλω; Στὴν φωτία μπαῖνω. Ἐδῶ εἶμαι
νὰ κάμω ὅ,τι θέλεις. (Μιλῶντας δυνατά.)

ΚΟΣΜΑΣ — Μωρ', μίλειε ἀγάλια μὴν ἐβγουν μὲ τὰ ματσούκια καὶ
μᾶς πελεκήσουν.

ΘΩΜΑΣ — Ἄς ἐβγουν νὰ τοὺς ἰδῶ — ἔχουν νὰ κάμουν μ' ἐμέ. Θέ-
λεις νὰ παίξω τὰ συμπάρα; (Μιλῶντας ἀγάλια καὶ τρεκλίζοντας τρα-
γουδάει μὲ χαμηλὴ φωνή.)

Χίλιους κουτσοκεφαλιάζω
κι ἄλλους χίλιους τεταρτιάζω¹.
Περισσότερο αἷμα χύνω
ἀπὸ τὸ κρασί πὺ πίνω.

1. Da Vopisco abbiamo quella (canzone) che cantavano i soldati di Aureliano:

Mille, Mille, Mille, Mille, Mille, decollavimus
unus homo, mille, mille, mille, decollavit
mille, mille, mille vivat qui mille occidit:
tantum vini bibit nemo quantum fudit sanguinis.

(«Storia Universale» di Cesare Cantù. Documenti.
Volume III, puntata 18. N. XIV Della Canzone e
della poesia popolare. S. I Canti antichi. Pag. 1100).

Ἄς περιφημοὺς κομφοδοποιὸς Ἐνετὸς Γολδόνης χαρακτηρίζει ἕνα παινεσιάρη
μὲ τὲς ἀκόλουθες ὑπερβολές:

Songo chi songo;
songo lo Capetano Cacafuloco
chissa figura mia grante e terribile?
Chissa spata che taglie come un fulmine?
Tutto lo munno farò andar in cenere κλπ.

Κάθε μία διπλοκανάτα
σφάζει τέσσερα φουσσᾶτα.
Φέρτε σπάθες καὶ τρομπόνια
καὶ σκαβέτσα καὶ κανόνια.

Μποῦ, μποῦ, μποῦ,
μποῦ, μποῦ, μποῦ,
μποῦ, μποῦ, μποῦ.

ΚΟΣΜΑΣ — Μωρὲ, τί διάολο ἐπαθες ἀπόψε; Ἐσὺ τρεκλίζεις!

ΘΩΜΑΣ — Μωρ' δὲν ἤξέρω, καημένη, τοῦτες οἱ πλάκες εἶναι νο-
τισμένες καὶ ξαγλιστρούνε.

ΚΟΣΜΑΣ — Τί μοῦ ἴθε νὰ τῆς πάρω ὑπόσχεσι! Καὶ τῶρα τῆς ἐμ-
πῆκε κ' ἐκείνης τὸ δαιμόνιο; διὰ νὰ μὴν πῶ ἄλλο, ἢ τὸν βασιλικό
ἢ σοῦ κλειῶ τὴν πόρτα διὰ πάντα. Ἀνάθεμα τὸ κεφάλι μου, τοῦτο
τὰ φταίει. Μωρὲ, μὴν τάξης γυναικὸς τίποτε. Μοναχὸς δὲν μπορῶ
νὰ τὸν κατεβάσω, ἔξω καὶ πάρω σκάλα διὰ νὰ μὲ πιάσουν διὰ κλέ-
φτη. Τοῦτος ἐμπόρειε νὰ μὲ σηκῶση, μὰ ἤθελε πρῶτα νὰ φάη καὶ νὰ
πιῆ, καὶ τῶρα ἐγίνηκε σακκὶ ἄχερα, καὶ δὲν δύνεται νὰ βαστάξη οὔ-
τε τὸ κορμί του, ὄχι κ' ἐμέ.

ΘΩΜΑΣ — Μωρ' ἐγὼ δὲν μπορῶ; Θέλεις νὰ σὲ σηκῶσω ἀναφέλου,
νὰ σὲ παίξω τὴν μπάλλα, θέλεις νὰ σὲ παίξω τὸ κλωτσοσκούφι;
(Τρέχει γλήγορα καὶ τὸν ἀγκαλιάζει καὶ πέφτουν κ' οἱ δύο χάμου.)

ΚΟΣΜΑΣ — Μωρ' τί διάολο κάνεις, ἐτρελλάθηκες; Ἄν μεθᾶς, ἄμε,
ξέρασε. Θὰ πεταχθῆ ὄλη ἡ γειτονιά νὰ μᾶς κτυπήση σὰν τὰ λυσσια-
σμένα σκυλιά. (Πάντα μιλῶντας ἀγάλια.)

ΘΩΜΑΣ — Μωρ', ἐξαγλίστησα — δὲν τό ἴθελα —, ἐξαγλίστησα,
μωρὲ, στὸ ψωμί, μὰ τὴν καούρα τοῦ μιστρᾶ τῆς Βασίλω μας, κουμ-
πάρε. (Πάντα μιλῶντας ἀγάλια.)

ΚΟΣΜΑΣ — Πρέπει νὰ πάω καλιὰ μου κι ἄς λέει ὅ,τι θέλει ἡ Βασι-
λική... Πές μου, ἂν σ' ἀγκαλιάσω ἐγὼ καὶ σὲ σηκῶσω εἶσαι σὺ κα-
λὸς νὰ σώσης τὸν βασιλικό;

ΘΩΜΑΣ — Μωρ', ἐγὼ καημένη διὰ τὴν Βασίλω μας! Θέλεις νὰ σοῦ
σώσω καὶ τὰ κεραμίδια τοῦ σπιτιοῦ; Θέλεις νὰ σοῦ κατεβάσω τὰ φυλ-
λοπαρέθυρα; Θές νὰ πάω νὰ σοῦ κυλίσω κάτω τὴν τούρλα τοῦ Σκο-
ποῦ; Ὅ,τι θέλεις κάνω.

γει.) Πολλά λόγια έχεις άποψε, κουμπάρε Θωμά. "Οε, παιδιά, σηκώστετε δύο τόν σκοτωμένον και έπειτα νά πάρτε και τούτον στην φυλακή... Μά, σταθήτε. (Τινάζει την πίπα του χάμου και την δίνει του Ματίου.) Γέμισέ μου την Ματίο, πού έχεις καλόν. (Ο Ματίος την παίρνει και την γεμίζει και την ανάπτει από την δική του και του την δίνει. Ως τόσο ο καπουράλ Τράπολας έπήγε και έκοίταζε τριγύρω τόν σκοτωμένον με μία κάποια άδιαφορία και τόν έκουνοσε με τό πόδι του, και κάπου-κάπου έδινε μία ματία εις την πόρτα του μαγαζιού. Εις τό άναμεταξύ ο Θωμάς έμιλούσε καθώς άκολουθει.)

ΘΩΜΑΣ — "Ω! κύρ καπουράλε, κρίμα πού κάνεις νά μήν με άφίνης νά πηαίνω στην δουλειά μου. Νά πάω νά κοιμηθώ, πού νυστάζω. "Ω! καημένε Κοσμά, δλιπζες πώς δέν θά με κεράσης άποψε άλλο με τόν μιστρά της Βασιλικής; Μοδ έρχεται, καημένε, νά σε κλαίω, και τοῦτα τά σκυλιά (λέει αὐτὸν τὸν λόγον με χαμηλότερη φωνή), λένε πώς εγώ σ' έσκότωσα. Έγώ, έσε; Έσε, πού μ' έκέρναες τό καθημερούσιο, κ' ήθελες και τώρα πάλι νά με κεράσης;... Τώρα;... Τώρα, πού στέκεις ξαπλωμένος χάμου και δέν θά πιης και σὺ πιλιό.

ΤΡΑΠΟΛΑΣ — (Πρὸς τὸν Θωμά.) Πιές μου, τὸν έτράβηξες εἰς ἀπὸ τὸν τόπο πὸν έπεσε;

ΘΩΜΑΣ — Έγώ τά λάκισα στὸ 'φθαλμὸ κ' έξεσφαιστηκα διὰ νά φύγω.

ΤΡΑΠΟΛΑΣ — Έκατάλαβες ποῦθεν ήλθε τὸ συμπάρο;

ΘΩΜΑΣ — Ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, ἀπὸ τὸν οὐρανὸ. (Δυνατά.)

ΤΡΑΠΟΛΑΣ — Έλα εἰς ἐδῶ, μὴ φωνάζης. Μπορεῖς κάνε νά μοῦ πῆς ἂν έπεσε εὐθὺς στὸν τόπο ἢ ἂν έκαμε πρῶτα κανένα πάτημα;

ΘΩΜΑΣ — Πάτημα; Πάτημα; Ξέρω ἂν έκαμα πάτημα εγώ, και εὐρέθηκα μακριά ἀπὸ τοῦτο τὸ πλάτωμα;

ΤΡΑΠΟΛΑΣ — Σιωπή. Έλα εἰς ἐδῶ, Ματίο, εἰλάτε ἔδῶ, παιδιά. (Κάνουν ὅλοι μία μαζούλα εἰς ἄπ' ἑναν, πού εφύλαε τὲς στράτες κ' ἑναν, πού εφύλαε τὸν Θωμά, και ἀφοῦ εμαζώχθηκαν, τραβᾷ δύο τρεῖς φορὲς καπνὸ ἀπὸ τὴν πίπα του, κ' έπειτα ακολουθᾷ νά λέγη μιλιώντας πρῶτα δίχως ν' ἀκούεται, κ' έπειτα ἀκούεται, ἀλλά με χαμηλὴ φωνή.) Μά ἐκεῖ κάθεται ἕνας γέρος, πού δέν εἶναι διὰ τοῦτα. Πάλι ποῖος ξέρει; Μπορεῖ νά εἶχε μέσα κανέναν ἄλλον. Σιωπή. Κάποιος βλέπω νά στέκη ὀλοένα στην πόρτα. Μοῦ κακοφαίνεται πού δέν έχουμε

τώρα καιρό, νά τριγυρίσουμε τὸ σπίτι διὰ νά μήν μᾶς φύγη. Ἄς κτυπήσουμε με μίας νά τὸν ἀρπάξουμε, και νά ἔμπουμε στὸ μαγαζὶ πρὶν φθάση νά κλείση και ὅσο νά σπάσουμε τὴν πόρτα, ἀργοπορήσουμε και λακίση ἀπὸ ἄλλη μερία. Προσοχή, και ὅταν σᾶς πῶ, τώρα! πέστε ἑπάνω του.

ΝΙΚΟΛΑΣ — (Μιλεῖ μόνος του, ἐνῶ ὁ καπουράλος συνομιλεῖ με τοὺς μαρκουλίνοους, ἀλλὰ εἰς τρόπον πού νά ἀκούεται ἡ ὁμιλία και τῶν δύο μερῶν.) Τί διάβολο συνομιλοῦν τόση ὥρα; Δέν ἀκούω τίποτε. Χαρά, χαρά ἔμπαινα μέσα νά κλείσω, μά φοβοῦμαι, πού εἶναι σκοτάδι, νά κουνιστῶ μήν κάμω ταραχὴ και μήν τρίξη ἡ πόρτα και με καταλάβουν πὸς τοὺς παραμονεύω. Ἄν τὰ βγάλω άποψε καλά, εἶναι θαῦμα.

ΕΝΑΣ ΜΑΡΚΟΥΛΙΝΟΣ — Δέν μπαίνεις τοῦ λόγου σου στὸ μαγαζὶ, κύρ καπουράλε;

ΤΡΑΠΟΛΑΣ — Τί χρεια εἶναι νά ἔμπω εγώ;

ΜΑΡΚΟΥΛΙΝΟΣ — Λοιπόν, μήτε εγώ! Δέν θέλω νά 'ναι ὁ φονιάς κρυμμένος μέσα και νά μᾶς ξαπλώση ἕναν-ἕναν χάμου, καθώς μπαίνουμε.

ΤΡΑΠΟΛΑΣ — Μά τί σολντάδος¹ εἶσαι νά φοβάσαι;

ΜΑΡΚΟΥΛΙΝΟΣ — Μά τί καπουράλος εἶσαι;...²

ΤΡΑΠΟΛΑΣ — Ἡ κάμε τὸ χρέος σου ἢ φανεράνω τὴν ἀνυπακοή σου εἰς τὸν καπετάνιο.

ΜΑΡΚΟΥΛΙΝΟΣ — Ναι, διὰ νά πουλῆ καλύτερα τὸ φριζόπο³, πού κρατεῖ ἀπὸ τὴν ρατσιό⁴ μας και μᾶς μοιράζει τὴν ματσαμούρα⁵.

1. Soldato, στρατιώτης.

2. Les Vénitiens, après avoir longtemps canonné la ville, parvinrent à l'aide de la mine, à ouvrir une brèche praticable; mais, dit l'observateur contemporain [Lettres de Léon Bruslart, ambassadeur de France à Venise], «la lâcheté et la bonhomie de leurs soldats, que les prières, l'autorité, les menaces et les coups de leur Capitaines ne purent jamais déterminer a tenter l'escalade, firent échouer cette entreprise».

(«Histoire de la République de Venise» par P. Daru. Livre XXX, paragr. X, Guerre dans le rioul. Siège de Gratsisca par les Vénitiens, 1616.)

3. Εἶδος παξιμαδίου.

4. Τὴν καθημερινὴ μερίδα τοῦ στρατιώτη.

5. Τριψούδια τοῦ παξιμαδίου.

ΤΡΑΠΟΛΑΣ — Έ, κουμπάρε, λίγα λόγια. (Τραβώντας καπνό και κοιτάζοντάς τον με αδιαφορία.)

ΜΑΤΙΟΣ — (Τραβώντας πρώτα γλήγορα-γλήγορα καπνό.) Μωρέ, τί τρώεσαι; Στοχάζεσαι πώς έτρελλάθηκε ό φονιάς να κάθεται να μάς καρτερή; Έδώ είμαστε, καπουράλε, πρόσταζε.

ΤΡΑΠΟΛΑΣ — Έτοιμοι όλοι; Τώρα! (Οί τέσσεροι μαρκουλίνοι χύνονται εϋθός και άρπάζουν τον γέρο-Νικόλα, ό ένας τον βαστῆ και οί άλλοι έμπαίνουν εις τό μαγαζί του.)

ΝΙΚΟΛΑΣ — Μωρές παιδιά, τί σᾶς έκαμα;

ΘΩΜΑΣ — Έσϋ τον έσκότωσες, μάρμπα-Νικόλα, μαρτύρα το, μαρτύρα το, να με αφήσουν έμέ.

ΤΡΑΠΟΛΑΣ — Σώπα, μη σε βάλω χερικό με τό ραβδί, διά να σε πλερώσω διά όσες φορές μ' έκέρασες. (Του Θωμά.) Έκου έμέ, γέρο, τουτον τον άνθρωπον — και μη θέλεις να τό κρύψης — έσϋ τον έσκότωσες;

ΝΙΚΟΛΑΣ — Έγώ; Μάρτυς μου ό Θεός, παιδί μου, πού δεν ήξερα μήτε πώς είναι σκοτωμένος εκεί χάμου, παρά τώρα πού τό άκούω από λόγου σας. Έκουσα κ' έγώ την τουφεκιά, δεν σᾶς κρύβω τίποτε, μά την Κρίσι πού μάς καρτερει. Έκουσα και την μυρωδιά του μπαρούτι, διατι από νιός είχα καλή μύτη, και στά σοκάκια της Πόλης ήξερα να πώ των συντρόφων μου, πού μ' έρωτούσαν, τί λογής μπουρέκια έμαγέρευαν εις τά σπίτια πού έπερνούσαμε. Μά ποτέ μου δεν μου άρέσαν τά βάσανα. Έγύρευα τη δουλειά μου και τώρα πού δεν έχω πλιό τους χρόνους της νιότης μου, θέλεις, κύρ καπουράλε, να κάνω και φονικά; Δεν έχω κανέναν έχθρό. Ούτε γνωρίζω ποίος είναι σκοτωμένος εκεί χάμου.

ΘΩΜΑΣ — Έ! Δεν τον γνωρίζεις; Δεν ήλθε και άγόρασε τό άπόγιομα σϋκα; Θέλει αστόχησε να σου τά πλερώση και διά ένα κατρίνι τον έσκότωσες. Πές το, μην τό κρύβης.

ΝΙΚΟΛΑΣ — Έσϋ είσαι ή τρελλός ή μεθυσμένος.

ΤΡΑΠΟΛΑΣ — Όπως κι αν είναι, γέρο, αν δεν τον έσκότωσες έσϋ, έσκοτώθηκε από τό μαγαζί σου. Τον γνωρίζεις τον φονιά, διατι τον είχες στο σπίτι σου. Αν θέλεις να τό φανερώσης με τό καλό βγαίνεις άπ' όλα τά βάσανα.

ΝΙΚΟΛΑΣ — Σᾶς βεβαιώνω, παιδιά μου, σᾶς όρκίζουμε εις ό,τι

πιστεύουμε πώς δεν έχω καμμία ειδησι εις ό,τι μου λέτε. Έγώ να σκοτώσω; Και ούτε φονιά γνωρίζω, ούτε ξέρω ό σκοτωμένος αν είναι εκείνος πού τουτός όνοματίζει, πού αλήθεια τον έγνωρίζα πολλά καλά, και τό θυμομαι πού ήλθε, στοχάζομαι, τό άπόγιομα στο μαγαζί μου, διατι είναι καλομέτρητοι, διά δυστυχία μου, εκείνοι πού έρχονται να ψωνίζουν. Μία αναπουλιά, πού δεν μου φθάνει να βγάνω τό ψωμί μου! Στην Σμύρνη, ναί, είχα πούλησι, πού δεν είχα καιρό μήτε να γιοματίσω, και...

ΤΡΑΠΟΛΑΣ — Τώρα δεν είμαστε στην Σμύρνη, γέρο, λίγα λόγια. Αν μαρτυρήσης εϋθός εκείνο πού ξέρεις, πηγαίνεις πάλι και αναπαύεσαι εις τό κρεβάτι σου. Μά αν θέλεις να σταθής στο πείσμα σου, σε μήχνω στο κούτσουρο, και τά λόγια θα σου τά βγάνη ένα-ένα ό κατραμάς.

ΝΙΚΟΛΑΣ — Τόση Τουρκιά εδιάβηκα άπειρακτος, και μου έμελλε στην χριστιανοσύνη και στην πατρίδα μου να βασανισθώ τώρα, στα γεράματά μου; Μ' έναν αδύνατον, παιδιά μου, θέλετε να δείξετε την άνδρεία σας;

ΤΡΑΠΟΛΑΣ — Βλέπω, γέρο, κ' έχεις πολλή αυθάδεια.

ΝΙΚΟΛΑΣ — Μά αν με τουραγνάτε άδικα; Έ! καπουράλε μου, έ, παιδιά μου, χριστιανοί είσασθε; Άγκαλά και Φράγκοι, δεν είσαστε αλήτouroι. Δεν ήξέρω τίποτα, δεν ήξέρω τίποτα. Άφήστε με τον δυστυχῆ. Σώνει πού μου έβάλτε ανου κάτω τό μαγαζί μου.

(Οί τρεις μαρκουλίνοι βγαίνουν άπ' τό μαγαζί, τρώγοντας και βαστώντας στα χέρια τους σϋκα και στραγάλια, από τά όποια δίνουν και του καπουράλου και των άλλων, πού έμειναν έξω, και έπειτα λέγουν.)

ΜΑΤΙΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΜΑΡΚΟΥΛΙΝΟΙ — Δεν εϋρήκαμε τίποτες.

ΘΩΜΑΣ — Πώς δεν εϋρήκατε; Άμμή εκείνα πού μαςάτε;

(Όλοι οί μαρκουλίνοι γελοϋν.)

ΝΙΚΟΛΑΣ — Μου εδιαγούμισαν τό έχει μου. Πώς έχω να ζήσω ό κακορρίζικος; Πώς έχω να ζήσω, αν μ' αφήσουν να ζήσω τουτοι οί καλοί άνθρωποι; Μωρές παιδιά μου, δεν με λυπόσασθε; Άγκαλά έτσι μου πρέπει με την αναθεματισμένη περιέργειά μου.

ΤΡΑΠΟΛΑΣ — Βλέπω γέρο, κ' έχεις πείσμα, κ' έγώ δεν μπορώ να

ΤΡΑΠΟΛΑΣ — Έγώ επιθυμῶ πάντα νά σοῦ κάνω τὸ λόγο σου, μὰ βλέπεις τὸ συμπάρο¹ φαίνεται πὼς ἦλθε ἀπὸ τὸ μαγαζί του.—"Ελα, πάρτε τους καὶ πηαίνετε, τί στεκόσαστε; (Τῶν μαρκουλίνων, πού ἐτοιμάζονται διὰ νά ἀναχωρήσουν ὁμοῦ μὲ τοὺς πιασμένους, ἀλλὰ ὁ Ματίος θέλει πρῶτα νά γεμίση τὴν πίπα.) "Αν δὲν εἶναι ὁ ἴδιος, θὰ ξέρη, θὰ ἔχη εἶδησι. "Ἡ Δικαιοσύνη (αὐτὴν τὴν λέξιν τὴν προφέρει μὲ ἔμφασιν) πρέπει νά τὸν ἐξετάση.

ΝΙΚΟΛΑΣ — ('Αναστενάζει.)

ΘΩΜΑΣ — ('Αναστενάζει.) Μωρὲς παιδιά, κάνε κομμάτι κρασί νά βρέξω τὰ χεῖλα μου.

ΤΡΑΠΟΛΑΣ — "Ομοῦ, ἀφοῦ τοῦ πάρη ὁ καντσηλλιέρης τὸ κοστιτούτο...

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — "Εχεις δίκιο, κάμε τὸ χρέος σου. Μιλῶ κ' ἐγὼ μὲ τὸν καντσηλλιέρη — τοῦτες εἶναι, καπουράλο, ψειροδουλειές, τί βγαίνει ἐξω ἀπὸ αὐτὰ τὰ θρασύμια; (Κρυφὰ τοῦ καπουράλου.)

ΤΡΑΠΟΛΑΣ — Ναι, μὰ ὁ καντσηλλιέρης μπορεῖ νά μάθη ἀπὸ αὐτούς καὶ νά ἐμπερδεύη εἰς τὴν ὑπόθεσι κανέναν πού νά μὴν εἶναι θρασύμι. (Κρυφὰ τοῦ Γερασιμάκη.)

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Καλὰ λές. Γέρο-Νικόλα, μὴ φοβάσαι, μιλῶ ἐγὼ τοῦ καντσηλλιέρη.

ΝΙΚΟΛΑΣ — Νά σοῦ τὸ ἀποδώση ὁ Θεὸς ὅ,τι κάμης διὰ ἐμέ.

ΘΩΜΑΣ — Κ' ἐμέ, κανεὶς δὲν μὲ γνοιάζεται; Κάνε νά μὴ μοῦ λείπη τὸ κρασί. Θύμου, καπουράλε, πού σ' ἐκέρασα κ' ἐγὼ.

ΤΡΑΠΟΛΑΣ — Διατί δὲν πηαίνετε; (Οἱ μαρκουλῖνοι ὄλοι ἀναχωροῦν ὁμοῦ μὲ τοὺς πιασμένους.) Κύρ Γερασιμάκη, σ' ἀφίνω γειά. (Φεύγει.)

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Καλὸ ξημέρωμα, καπουράλ Τράπολα. —Τί φονικό εἶναι τοῦτο! Τί φονιάδες! Δὲν καταλαβαίνω τίποτε. "Ακουσα τὸ συμπάρο, ἔμαθα πὼς ἔτρεξαν οἱ μαρκουλῖνοι εἰς τοῦτο τὸ μέρος, ἔρχουμαι καὶ ἀντὶς διὰ συκοφάο, βλέπω κ' ἔπεσε μυγοῦδι. Καλὰ ἔλεγα πὼς ὁ Φιλιππάκης δὲν ἦτον ἔτσι ἀνόητος. Διὰ τὴν ἴδια ὑπόθεσι νά ἐγίνηκε τὸ φονικό; Δὲν ἠξέρω ὁ Κοσμᾶς νά ἔχη καμμία γνώ-

1. Ἡ τουφεκιά.

ριμία μὲ αὐτόν. Δὲν καταλαβαίνω τίποτε. Πάω νά μάθω κάτι τι περισσότερο.

(Φεύγει.)

ΠΡΑΞΙΣ ΤΕΤΑΡΤΗ

(*Ἀδύγη νοσῖς*)

Σκηνὴ πρώτη

Δάρειος Ρονκάλας μόνος κ' ἔπειτα ἡ Λανάρω.

ΔΑΡΕΙΟΣ — 'Απόψε δὲν ἐκλεισα μάτι, κ' ἐκείνη ἢ στρίγγλα δὲν μ' ἄφησε νά ἡσυχάσω. Λές κι ὁ διάολος τῆς τὸ σφουρίξε στ' ἄφτι. Εἶδα κι ἔπαθα νά τῆς βγάλω τὲς ὑποψίες. —Νά μὴν μάθω τίποτε! Μὰ πᾶσα ρώτησι ἤθελε δώσει αἰτία νά ὑποπτευθοῦν. —Τὰ περασμένα βάσανα μ' ἐξεκοκκάλιασαν κ' ἤθελε κ' ἐκεῖνος μοῦ κουστῖση χρυσός. 'Αλήθεια, ὁ Πρεβεδοῦρος κι ὁ καντσηλλιέρης δὲν μοῦ λέγουν τὸ ὄχι, μὰ τὲς χάρες τους τὲς ἀκριβοπλερώνονται. Τὸν παραμικρὸν ψύλλον νά πάρουν, δὲν μοῦ σώνει μία λαδία διὰ νά μὴν τρέξη τ' ὄνομά μου εἰς τὸ προτσέσσο¹. Μοῦ εἶναι χρεία νά στερεώσω τὴν ὑπόληψι καὶ τὴν δόναμι τοῦ σπιτιοῦ μου διὰ νά βαστάξῃ εἰς τὴν ἀκόλουθη γενεά. —"Αν ἦθε' μοῦ ζήσει τὸ ἄλλο μου παιδί! —"Εδειχνε ἀπὸ βουζανούρι τὰ αἰσθήματα τοῦ ἀληθινοῦ ἄρχοντα. —"Ας ἦθε' μοῦ ζῆ ἐκεῖνο, διὰ νά μὴν ξακληρήσῃ τὸ σπίτι μου! —Τοῦτος ἔμοιασε τῆς στρίγγλας τῆς μάννας του. Μὰ τί λέγω; Οὔτε αὐτῆς. 'Ὡς γυναῖκα βλέπεις εἰς αὐτὴν καμμία φορὰ καὶ τὴν ἀρχόντισσα. Δὲν ἠξέρω τίνος διαδίου μοιάσιμο εἶναι. Χίλια πράματα παράξενα τριγυρίζουν στὸ μυαλό του, στοχάζεται καὶ μιλεῖ σάν χυδαῖος, μᾶς κατακρένει, 'παινάει τὰ πράματα πού καταφρονῶ, ἐκεῖνα πού 'παινᾶω, καταφρονεῖ... 'Ὡ παλαιὸ δένδρο τοῦ Ρονκάλα εἰς τί καλορρίζι ἐκατάντησε! (Μένει στοχασμένος.) Μὰ νά μὴν μάθω τίποτε; Δὲν νομίζω νά ἐπῆγε ρητὰ ὁ Μπουσάκας ἐξω. —Μὰ λές κ' ἡ τύχη μοῦ τὸν ἔφερε ἔμπρός μου. —"Αν δὲν ἤθελε τὸν ἰδῶ... Μὰ ἂν ἐπῆγαινε ἐκεῖνος γυρεύοντας... Δὲν τοῦ ἔσωνε πού ἡ φαιμελιά του ἦτον πάντα ἐ-

1. Τὴν κατηγορίαν.

νωμένη με τους έχθρους μου, δέν του έσωναν τὰ ἄπρεπα προξενιά που μου έστελνε, ήθελε νὰ κλέψη καὶ τὸν βασιλικὸ τῆς θεγατερὸς μου! Ένόμιζε πὼς θὰ ὑποφέρω με ήσυχία τέτοια βλάβη εἰς τὴν τιμὴ τοῦ σπιτιοῦ μου! Πολὺ τρελλὸς ἐστάθη νὰ τὸ στοχάζεται. Πολὺ τρελλός! Ἦτον σὰν νὰ 'θε' βάλει στοίχημα τῆ ζωῆ του. Ἄς ήθε' τὴν στοιχηματίζει με ἄλλους, ὄχι μ' ἐμέ. Ἐδύνατο νὰ μὴν πληρώσει τὸ στοίχημά του... Ἐκείνος τὴν θεγατέρα μου; Νὰ ταπεινωθῆ τόσο τὸ σπίτι μου καὶ νὰ λιγοστεύει τὴν παρουσίᾳ του; Ἦ θεγατέρα μου δὲν εἶναι διὰ πανδρεία. Ἄς τὸ ξεγυιιάσουν. Ἐκείνοι, που ἠμποροῦσα νὰ καταδεχθῶ νὰ συγγενεύσω, ἄλλοι εἶναι θανάσιμοι ἐχθροί μου, καὶ ἄλλοι θὰ θέλουν πολλὰ προικιά. Κι οὐτε ἐγὼ καταδέχομαι νὰ δώσω λίγα. Τὰ προικισύμφωνα καὶ οἱ ἀρεσκιές, που ἔκαμαν οἱ προσγονοί μου ἔως ἀπὸ τὸν μέγα Πάγκαλη, πρῶτος φαίνεται εἰς τὴν κορυφῆ τοῦ εὐγενικοῦ δένδρου τῆς γενεαλογίας μου, καὶ που εὐρίσκονται εἰς τὰ χαρτῖα ἀραδιασμένα εἰς τὰ ἀρμάρια γενεᾶ-γενεᾶ, αὐτὰ ήθελε με ὀδηγήσουν. Ἄλλὰ τὰ ἔξοδα εἰς τὰ βάσανα, που ἐχρειάζετο νὰ ἔμω δια νὰ στερεώσω τὴν ὑπόληψι τοῦ σπιτιοῦ μου, διὰ νὰ ταπεινώσω τοὺς ἐχθροὺς μου, διὰ νὰ μὴ μείνουν οἱ γονοί μου κ' οἱ προσγονοί μου περιλυποὶ καὶ καταφρονεμένοι πὼς δὲν ἔλαβαν τὴν προπούμενη ἐκδίκησι. Νὰ μὴ μείνη τὸ σπίτι με τὴν ἐντροπὴ εἰς τοὺς παρόντας καὶ μεταγενέστερους, πὼς ἔμεινε ἀνεκδίκητο. Ἄχ! αὐτὸ ἀπὸ τὸν Δάρειο τὸν Ρονκάλα δὲν ἠμποροῦσαν νὰ τὸ καρτεροῦν. Ἦμπορεία νὰ χαθῶ, ναί, μὰ νὰ μείνη ἡ φαμελιά με τούτην τὴν μουντζούρα; Ποτέ!... (Περιπατεῖ σιωπηλὸς καὶ ταραγμένος.) Μὰ νὰ μὴν φανῆ ὁ Μπουσάκας! (Ἀκολουθεῖ νὰ περπατῆ σιωπηλὸς καὶ ταραγμένος.) Μπορῶ νὰ δώσω μεγάλα προικιά; Καὶ ποῖο ἀπὸ τὰ μετόχια μου μπορῶ νὰ τσουρουτέψω δίχως βλάβη τῆς ὑπόληψής μου; Ἄφου με τόσον κόπο τὰ ἔνωσα καὶ τὰ ἐκατάστησα τόσα πολύτιμα δακτυλίδια! Ἐνα ὑποστατικὸ μένει ἀκόμη, που ἕνας χαμημένος δὲν ἀκούει νὰ μοῦ τὸ δώση με τὸ καλό. Μὰ τώρα φταῖω ἐγὼ ἂν μεταχειρίζομαι ἄλλους τρόπους; Οἱ καλοὶ τρόποι δὲν καταπίθουν κανέναν, εὐθὺς που μεταχειρισθῆς τὴν καλωσύνη, σοῦ λέγουν πὼς φοβᾶσαι. —Πὼς δὲν φαίνεται κανεὶς! Μὴν δὲν τοῦ ἐπίτυχε καὶ ντρέπεται νὰ φανερωθῆ ἐμπρός μου; —Νὰ μὴν τοῦ ἐπίτυχε; —Θὰ ήτον ἴσως καλύτερα! —Μὰ εἶναι δύσκολο. —Ἐ, καλὰ ἔκαμε καὶ μοῦ πέταξε ἀπ' ἐμπρός μου τοῦτο τὸ ἐμπόδιο. Καθὼς ἀποφάσισα νὰ βάλω τὴν θεγατέρα μου εἰς τὸ Μοναστήρι, ἐκείνος

ὁ ἀνόητος νὰ τὴν μελετᾷ, νὰ μοῦ στέλνη καὶ προξενιά δὲν μοῦ ἐρχότουν καλὰ. —Πάλι ὁ ἴδιος ἐπήγε γυρευόντας. —Δὲν ἔπρεπε νὰ βάλῃ χέρι στὸ σπίτι μου. —Ἐλαβε ἐκεῖνο που τοῦ ἔπρεπε. —Κ' ἐκείνη εἰς τὸ Μοναστήρι, ἐξ ἀποφάσεως. Δὲν θέλω νὰ μείνη ἀνὺπανδρη εἰς τὸ σπίτι, καθὼς πολλὰς ἄλλες παλαιῆς τῆς φαμελιάς μου. Ἦ Γαρουφαλιά εἶναι βέβαια... δὲν ἔχω νὰ πῶ τίποτα διὰ αὐτὴν. Ἄν δὲν ήτον ἔτσι τὴν ἔχωνα εὐθὺς εἰς ἕνα μνήμα με τὴν στρίγγλα τὴν μάννα της, που μοῦ τὴν φυλάει. Ἄλλὰ δὲν ἔχει τὴν ἀπλότητα τῶν παλαιῶν. Τῆς δίνει εὐχαρίστησι ν' ἀκούη τὸν τρελλὸν ἀδελφὸ της, που πάει καὶ κάνει φιλιές με ἀνθρώπους πελελοῦς, καὶ τοῦ ἀπονερουλιάζουν τὰ μυαλά. Ἐκαμα κακὰ νὰ μὴν τὴν ξεμακρύνω πρῶτύτερα ἀπὸ αὐτόν. Δὲν εἶναι δύσκολο νὰ τῆς βάλῃ εἰς τὸν νοῦ νὰ μὴ θέλῃ νὰ γένη καλόγρια. Μπᾶ! σὰν νὰ τὸ βλεπα. Διὰ τοῦτα εἶναι ἔμπειρος. Ἀλήθεια, ἡ θέλησί της δὲν πιάνει τόπο, ἐπιθυμῶ ὅμως καλύτερα νὰ γένη με τὸ θέλημά της. Χρειάζεται λοιπὸν νὰ τὸ γληγορεύσω. Σήμερα, εὐθὺς νὰ τὸ ἀκούση ἡ Γαρουφαλιά. Ἦ ἀσθένειά της πρέπει νὰ τὴν κάμῃ νὰ κλῖνη με εὐκολιά. Εἰς ὀλίγες ἡμέρες μπορεῖ νὰ παραμαντωθῆ. Εἶναι πολὺ νέα, ἄλλοιῶς ἔμπαινε εὐθὺς εἰς τὸν τόπον... (Εἰς τοῦτο τὸ ἀναμεταξὺ περνᾷ σιμὰ ἀπὸ τὴν πόρτα ἡ Λανάρω καὶ αὐτὸς τὴν βλέπει καὶ τῆς μιλεῖ, καὶ αὐτὴ ἀποκρένεται πάντα χωρὶς νὰ παρουσιασθῆ εἰς τὴν σκηνήν.) Λανάρω, Λανάρω!

ΛΑΝΑΡΩ — (Ἀπὸ μέσα.) Τί ὀρίζεις;

ΔΑΡΕΙΟΣ — Ποῦ πᾶς αὐτοῦ;

ΛΑΝΑΡΩ — Μ' ἔστειλε ἡ κυράτσα μου νὰ τῆς φέρω τὴν ροκοχάρτα της ἀπὸ τὸ τινέλλο¹, που τῆς ἔπεσε ἐνῆς τὸ βράδυ. (Ἀπὸ μέσα.)

ΔΑΡΕΙΟΣ — Μ' ἐγύρευε κανεὶς;

ΛΑΝΑΡΩ — (Ἀπὸ μέσα.) Ὅσκει.

ΔΑΡΕΙΟΣ — Δὲν ἦλθε κανεὶς ἀπ' ὄξω;

ΛΑΝΑΡΩ — (Εἰς τὴν πόρτα, ὥστε φαίνεται εἰς τὴν σκηνήν.) Ὅσκει. Ὁ σέμπρος ὁ Μπουσάκας μοναχά, μὰ εἶναι ἔδω ἀπὸ τὰ πῆς κ' ἐκοιμήθηκε στὸ σταῦλο, καὶ τώρα ἀνέβηκε στὸ μαγερεῖο κ' ἔλεγε μοναχά, νὰ ναι σηκωμένος ὁ ἀφέντης; Κ' ἔστηλιώθηκε ἔδεκεῖ, καὶ κάθε που μπαίνω, παγῶνω που τὸν βλέπω.

ΔΑΡΕΙΟΣ — Καὶ πῶς; Τί τὸν φοβᾶσαι;

1. Tinello, μέρος τῆς οἰκίας διωρισμένον διὰ νὰ τρώγουν.

μου, και είναι υπέργερος, πού σήμερα αύριο και αυτός τελειώνει.
ΔΑΡΕΙΟΣ — Ζή ἀκόμη;

ΜΠΟΥΣΑΚΑΣ — Ζή, ἀφέντη, ἀκόμη ζή. Τώρα, τούτη ή εκκλησού-
λα έχει καλή ένορία, έχει και καμπόσα ποδάρια έλιές και μερικά
νοβέλλα¹, και τής χρειάζεται πακάς από την φαμελιά μας.

ΔΑΡΕΙΟΣ — Λοιπόν;

ΜΠΟΥΣΑΚΑΣ — Είπα, αφού αποθάνη ο παπά Χαζάνης, να πάρω
εγώ την έφημερία και μου λένουν πως θα απαντήσω εμπόδια, και
διά τουτο...

ΔΑΡΕΙΟΣ — Μά τί; Έσού πακάς;

ΜΠΟΥΣΑΚΑΣ — Τί, αφέντη, δεν τό 'χεις διά καλό; Όρίζεις να χά-
σω την έφημερία μου;

ΔΑΡΕΙΟΣ — Έλεγα μήπως...

ΜΠΟΥΣΑΚΑΣ — Ό συχωρεμένος ο παππούλης μου, πού μ' έβλεπε
κ' έσήμαινα τις καμπάνες καλύτερα απ' όλα τα παιδιά του χωριού
μας, πάντα μου έλεγε, έσού είσαι διά να έμπης στο πόδι μου. Και
γραμματάκια ξέρω. Να σταθώ κομμάτι να τό κοιτάξω καλά, βγά-
νω κάθε χαρτί. — Ξέρεις, αφέντη, πού ο παππούλης μου έμπαζε έ-
κατόν πενήντα ψωμία, λέγω λειτουργές, Χριστού και Λαμπρή και
τών Ψυχών; Διατί κιόλα τον έτρέχανε να διαβάξη τους άρρώστους,
διατί έλέγανε πως τους στρέει² τό διάβασμά του³, μάλιστα οντας
έκανε τα διαλεκτά διαβάσματα εις τους καλύτερους, πού έπλέρωναν
και καλύτερα, τό μπεγεντί, μπεγεντί, καθώς λένε οι Τουρκοί.

ΔΑΡΕΙΟΣ — Μά τί εμπόδια λένουν πως θ' απαντήσης;

ΜΠΟΥΣΑΚΑΣ — Διά εκείνα τα δυό φονικά πού λένουν πως έκαμα,
τό ένα του γιδοβοσκοῦ και τό άλλο του βεργάτη⁴, μου λένουν πως
είναι ανοιχτή ή ράσπα, και οτινος είναι ανοιχτή ή ράσπα, αυτός δεν
μπορεί να γένη ιερέας. Με τον καντηλλιέρη αν ήτον δυνατόν ή
εκλαμπρότης σου να μιλήσης να σβησθῆ τ' όνομά μου από την ρά-
σπα...

1. Έδαφονόμια.

2. Ήγουν επιτυχαίνει, είναι αποτελεσματικόν.

3. Διά όποιον εγνώρισε ένα παπά από χωριόν Μπονάτο, δεν θα φανούν αυτά
μακράν τής αληθείας, ούτε υπερβολικά.

4. Άγροφύλακας.

ΔΑΡΕΙΟΣ — Κάνω τό καλύτερο. Όμως, δεν σε συμβουλεύω, δεν
είναι διά σε αυτή ή τέχνη.

ΜΠΟΥΣΑΚΑΣ — Άν χρειάζεται ν' αλείψουμε τα φαλάγγια, δώσε
διά λογαριασμό μου, αφέντη, κ' εγώ είμαι έδώ.

ΔΑΡΕΙΟΣ — Ξαναμιλούμε. Πές μου τώρα, είσαι διά έξω;

ΜΠΟΥΣΑΚΑΣ — Ένα-δυό θελήματα θα κάμω κ' έπειτα εϋθός...

ΔΑΡΕΙΟΣ — Να σου δώσω ένα όνοματολόι όσων δεν ήλθαν να μου
πλερώσουν τό περσινό λάδι διά να μου κάμουν χαρτί.

ΜΠΟΥΣΑΚΑΣ — Περνάω ύστερα έδώθε και μου τό δίνεις και σε
δουλεύω.

ΔΑΡΕΙΟΣ — Μά εκείνον τον κλέφτη τον Μπίμπικα, πού δλο μου
κρύβεται, να μου τον τσακώσης από την χήτη και να μου τον φέρης
μέσα.

ΜΠΟΥΣΑΚΑΣ — Ά! τον κλέφταρο! Μη φοβάσαι, αφέντη, εις τοῦ
κούκκου την τροῦπα να κρυφτῆ, εγώ τον ξετρουπώνω. Να σου τον
φέρω έδώ, μπόν κονσενιάδο, καθώς λέει ο Φράγκος. Ά! αφέντη!
Σου αφίνω γιατ' ως τόσο.

ΔΑΡΕΙΟΣ — Στάσου, δύνεται να μην σε ματαιιδῶ — να σου φέρω
τ' όνοματολόι. (Φεύγει.)

ΜΠΟΥΣΑΚΑΣ — Άν μου βολέση να γένω πακάς! Μου τό 'ταξε ο
αφέντης, και οτι τάζει, στέκει στο λόγο του. Τους ανθρώπους πού
αγαπάει, χύνει τό αίμα του διά αυτούς. Δούλεπέ τον καλά και μη
φοβάσαι να σε αφήση να χαθῆς. Άν δεν ήτον έτσι, εστεκόμουν
εγώ τώρα ήσυχος; Μά αν τό 'ξερε και δλη ή χώρα, δεν εφοβόμουν.
Καλά λέει ο παλαιός λόγος: «Όπού δουλεύει βασιλιά, έχει τιμή και
ρώγα».

Σκηνή τρίτη

Ό Δάριος, βαστώντας δύο χαρτιά, και αυτός.

ΔΑΡΕΙΟΣ — Νά, τουτο είναι τ' όνοματολόι. Τό 'χα ετοιμασμένο.
(Δίδει τοῦ Μπουσάκα ένα χαρτί.)

ΜΠΟΥΣΑΚΑΣ — Δός μου το 'δώ, αφέντη! (Τό παίρνει και τό βάνει
στον κόρφο του.)

ΔΑΡΕΙΟΣ — Και τοῦτο εἶναι τὸ χρέος, ποῦ γνωρίζεις, τοῦ πατέρα σου. Δὲν θέλω τίποτες! (Τὸ ξεσχίζει καὶ τοῦ τὸ δίνει.)

ΜΠΟΥΣΑΚΑΣ — Νά 'σαι καλά, ἀφέντη! (Τὸ παίρνει καὶ τὸ βάνει στὸν κόρφο του.)

ΔΑΡΕΙΟΣ — Τοῦτο εἶναι ἓνα ἄλλο χαρτί διὰ ἕξι λίτρες λάδι καὶ καρταρόλι¹ ἐκείνου τοῦ γειτόνου σου τοῦ κουτσοῦ. Λάβε το καὶ χάρισμά σου.

ΜΠΟΥΣΑΚΑΣ — Χίλια μύρια σπολάητης, ἀφέντη σέμπρε μου! (Τὸ παίρνει καὶ τὸ βάνει στὸν κόρφο του.)

ΔΑΡΕΙΟΣ — Ἄν θέλῃς τώρα, ἄμε κάμε τὸ θέλημά σου.

ΜΠΟΥΣΑΚΑΣ — Προσκυνῶ! (Βγάνει τὴν σκούφια του.)

ΔΑΡΕΙΟΣ — ὦ, ἀλησμόνα να σου πῶ. Τώρα ποῦ περνᾷς ἀπὸ τὴν ἔξω μερία, ἀπὸ τὸν αἰ-Βασίλη, κάμε νὰ ἰδῆς τὸν Βαφία, ποῦ ἔχει ἐκεῖνο τὸ λιοστασάκι μ' ἐκεῖνα τὰ ξεροκούρβουλα κ' ἐκεῖνη τὴν χαμοκέλλα, ποῦ συμπλιάζει μ' ἐμᾶς — τοῦ μήνυσα τόσες φορές νὰ μᾶς τὰ δώση καὶ αὐτὸς ὁ χαημένος μου κωλοστρίφει. Πῆς νὰ σοῦ δώση ἀπόκρισι καὶ μὴν φοβᾶσαι. Ὅσο στοχασθῶ νὰ 'ναι καλά, τοῦ τὰ πλερώνω. Ἔ, τί λὲς ν' ἀξίζουν;

ΜΠΟΥΣΑΚΑΣ — Δὲν ἀξίζουν τρία κατρίνια, ὅμως διὰ τὴν ἐκλαμπρότη σου ἀξίζουν, διατὶ σιάζεις τὸ μετόχι σου.

ΔΑΡΕΙΟΣ — Λοιπὸν, μὴν φοβάται, ἄς ἔλθῃ νὰ τοῦ τὰ πληρώσω εὐθὺς καὶ νὰ κάνουμε τὴν γραφή. Ἄν σοῦ πῆ μισόλογα πάρε εὐθὺς ἀνθρώπους πηγαίνοντας ἔξω καὶ ξεκάλωσ' τα ὅλα, γκρέμισε καὶ τὸ καλύβι, διατὶ ἔτσι, θέλει καὶ δὲν θέλει, θὰ μᾶς τὸ δώση.

ΜΠΟΥΣΑΚΑΣ — Χίλιοι σου χρόνοι, ἀφέντη. Ἔτσι θέλουν ἐτοῦτοι οἱ ψοφοχωραῖτες, μὲ συμπάθιο, ποῦ ἔχουν κομμάτι ξελάστρα καὶ θαρροῦν πὼς ἔχουν μετόχι. Ἐναν ἀπ' αὐτοὺς μία φορὰ μοῦ 'λθε νὰ τὸν ἀρπάξω ἀπὸ τὸ γαϊδούρι, ποῦ ἦτον καθαλλικεμένος κ' ἐπιανότουν μὲ τὰ δύο χέρια ἀπὸ τὸ μπροστοκούρβι, καὶ νὰ τὸν ρίξω στὸν τράφο: —«Σέμπρε, καὶ τί ἔκαμες τὰ φαουλάρικα; Καὶ διατὶ, σέμπρε, δὲν ἐφτειασες τὸ μουράγιο τοῦ ἀμπελιοῦ», —διὰ νὰ μοῦ πῆ πὼς δὲν ἐσήκωσα τὸν ὄχθο—, «καὶ νὰ μοῦ φέρῃς, σέμπρε, δύο ἐλιές διὰ τσακιστές, διὰ βλαστάδες;» —«Ἔ, σέμπρε, σέμπρε,» τοῦ λέω, «μοῦ ἐπῆρες τ' ἀφτιά, ἐγὼ δὲν μπορῶ νὰ πολυλογῶ». —Δὲν ἐτσιμούτιζε

1. Ἐν τέταρτον τῆς λίτρες, μέτρον χωρητικότητος.

ἔως ποῦ ἐφθάσαμε εἰς τὴν χώρα, στὸν αἰ-Λάζαρο, μὰ κάπου-κάπου ἐγύριζε καὶ μὲ ἐκοίταζε.

ΔΑΡΕΙΟΣ — (Χαμογελῶντας.) Στὸ καλὸ —καὶ γνοιᾶσου— καὶ σιωπῆ.

ΜΠΟΥΣΑΚΑΣ — Στάσου ἤσυχος, ἀφέντη. Σὲ προσκυνῶ!

(Ἐβγάνει τὴν σκούφια του καὶ ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὴν μίαν πόρτα, καὶ ὁ Δάρειος ἀναχωρεῖ ἀπὸ τὴν ἄλλη.)

Σκηνὴ τέταρτη

(Μένει ἡ σκηνὴ δι' ὀλίγα λεπτὰ ἄδεια.)

Λανάρω καὶ Δάρειος ἀπὸ μέσα.

ΛΑΝΑΡΩ — Καρτέρεσε νὰ τοῦ τὸ πῶ... (Μιλῶντας ἀπὸ μέσα κ' ἔπειτα βγαίνει.) Ἄφέντη! (Ἐμπαίνοντας.) Μπᾶ! Δὲν εἶναι 'δῶ, θέλει ἐμπῆκε στὴν κάμερά του. (Πηγαίνει πρὸς τὴν ἄλλη πόρτα καὶ μιλεῖ.) Ἄφέντη!...

ΔΑΡΕΙΟΣ — (Ἀπὸ μέσα.) Ποῖος εἶναι; Τώρα!

ΛΑΝΑΡΩ — Ἐδῶ, ἀφέντη, σὲ γυρεύουν! (Στὴν πόρτα φωνάζοντας δυνατά.)

ΔΑΡΕΙΟΣ — (Ἀπὸ μέσα.) Τώρα, σκασμός, τί φουνιάζεις;

Σκηνὴ πέμπτη

Δάρειος καὶ αὐτή.

ΔΑΡΕΙΟΣ — Τί εἶναι; Ποῖος μὲ γυρεύει;

ΛΑΝΑΡΩ — Ὁ κύρ Γερασιμάκης εἶναι 'δῶ 'ξω καὶ μοῦ 'πε νὰ σοῦ ὀρίσω ἂν ἔχῃς ἀδεία νὰ σοῦ πῆ ἓνα λόγο.

ΔΑΡΕΙΟΣ — Ἄς κοπιᾶσῃ. (Ἡ Λανάρω φεύγει.) Τί θέλει; Μὴν ἐρχεται νὰ μάθῃ, νὰ ἰδῆ τί λέω;

Σκηνὴ ἕκτη

Γερασιμάκης καὶ αὐτός.

ΓΕΡΑΣΙΜΑΚΗΣ — Μπορῶ νὰ 'χω τὴν τιμῆ, ἐκλαμπρότατε, νὰ σοῦ

πίκρα, πού ήλθα εις αὐτό — διὰ νὰ ἐμποδίσω ἓνα μεγάλο ἄδικο, μία βλάβη, μία ἁμαρτία...

ΔΑΡΕΙΟΣ — Ἄμαρτία! Ἐγὼ σαστίζω. Τί νοῦ ἔχεις ἐσὺ νὰ παίρνης ἀνάποδα τὰ πράγματα!

ΔΡΑΓΑΝΙΓΟΣ — Ἐγὼ δὲν τὰ παίρνω ἀνάποδα, ἀλλ' ἡ ἀφεντιά σου θέλεις νὰ τὰ φέρης ἐμπρὸς στὰ μάτια σου κατὰ τὸ μέρος τὸ λιγώτερο κακό, καὶ νὰ τοὺς σκεπάσης ὅλα τοὺς τὰ ἐλαττώματα — διατι ἔτσι θέλουν τὰ πάθη, πού γενικῶς σχεδὸν ὅλους ἐδῶ κυριεῖουν. Ἡ ἀληθινή αἰτία, πού θέλεις νὰ στολίσης μὲ τὸ παραμάντι τὴν θεγατέρα σου εἶναι, διατι δὲν θέλεις νὰ τῆς δώσης καμπόσο προικιό.

ΔΑΡΕΙΟΣ — Ψέματα λές. Ἡ πρώτη αἰτία εἶναι ἡ τιμὴ τῆς καὶ ἡ τιμὴ πού θὰ λάβῃ τὸ σπίτι μας, ἔπειτα διατι δὲν βλέπω πὼς μπορεῖ νὰ πανδρευτῆ, καθὼς τῆς τυχαίνει.

ΔΡΑΓΑΝΙΓΟΣ — Διατι δὲν ἠμπορεῖ νὰ ὑπανδρευθῆ; καθὼς τῆς τυχαίνει;

ΔΑΡΕΙΟΣ — Διατι εἶσαι αὐθάδης, ἀνόητος, γαίδαρος, τοῦτο εἶναι τὸ διατι. Τὰ πρῶτα σπίτια δὲν εἶναι τὰ περισσότερα ἐχθροὶ μας; Ἄπὸ κανένα, πού μένει ἀδιάφορο, ποῖος ἦλθε νὰ τὴν ζητήσῃ;

ΔΡΑΓΑΝΙΓΟΣ — Ἄν δὲν ἦλθαν, δύναται νὰ ἔλθουν, ὅμως...

ΔΑΡΕΙΟΣ — Ὅμως ἐγὼ δὲν τοὺς τὴν δίνω.

ΔΡΑΓΑΝΙΓΟΣ — Διατι;

ΔΑΡΕΙΟΣ — Διατι θὰ ζητήσουν πολλὰ προικιά! (Πάντα μὲ ἀγανάκτησιν.)

ΔΡΑΓΑΝΙΓΟΣ — Νὰ λοιπὸν ἐκεῖνο πού λέγω. — Ἐμὲ μοῦ φαίνεται πὼς μποροῦμε νὰ δώσουμε ἄρκετό, ἀλλ' ἀφοῦ ἡ ἀφεντιά σου ἔχεις ἄλλην γνώμη, ἄς εἶναι. — Ἐκεῖνοι ὅμως ἠμποροῦσαν νὰ εὐχαριστηθοῦν καὶ μὲ λίγον. Ἄλλὰ τί νὰ γυρεύουμε...

ΔΑΡΕΙΟΣ — Κ' ἐγὼ δὲν θέλω νὰ δώσω λίγο.

ΔΡΑΓΑΝΙΓΟΣ — Πῶς λοιπὸν; Δὲν καταλαβαίνω.

ΔΑΡΕΙΟΣ — Καταλαβαίνω ἐγὼ, κ' ἐσὺ σύρε πνίξου. Ἄχ! τί νὰ σοῦ κάμω, σοῦ λέω, τί νὰ σοῦ κάμω! (Κτυπώντας τὸ πόδι του.) Εἶμαι στενοχωρημένος νὰ ὑποφέρω τὴν αὐθάδειά σου, τὰ παραλοῖτά σου!... Ἄς εἶχα ἓνα ἄλλο παιδί, καὶ τότες σοῦ ἔδειχνα ἐγὼ νὰ καταλαβαίνης καὶ πὼς νὰ φέρονσαι ἐμπρὸς εἰς τὸν πατέρα σου! (Μὲ θυμό.)

ΡΟΝΚΑΛΑΙΝΑ — Ὠϊμέ! μὰ τί βαρὺο λόγο σοῦ ἴπε; Ἐγὼ δὲν ἤξέρω, δὲν ἤξέρω ἢ κακορρίζικη.

ΔΡΑΓΑΝΙΓΟΣ — Ἄφοῦ μὲ ὑπόφερες τόσο, σὲ παρακαλῶ, ὑπόφερέ με διὰ ὀλίγον ἀκόμη νὰ σοῦ εἰπῶ δύο λόγια μόνον. Καὶ ἄλλες φορὲς ἄρχισα νὰ σοῦ τὰ εἰπῶ καὶ δὲν μὲ ἄφησες ποτὲ νὰ ὑπάγω ἐμπρὸς.

ΔΑΡΕΙΟΣ — Χά! χά! χά! (Γελώντας σαρδωνικῶς.) Λέγε, λέγε, καταλαβαίνω πού θὰ ἴβγῃς.

ΔΡΑΓΑΝΙΓΟΣ — Ἡ ἀφεντιά σου λές πὼς τὰ πρῶτα σπίτια εἶναι ἐχθροὶ μας καὶ ἂν κανένα δὲν ἔχει ἐχθροπραξίες μ' ἐμᾶς δὲν ἐζήτησε τὴν Γαρουφαλιά, καὶ ἴσως δὲν θέλει τὴν ζητήσῃ, διατι εἶναι πολλὰς νέες διὰ ὑπανδρεία καὶ ὀλίγον ζητοῦνται.

ΔΑΡΕΙΟΣ — Βέβαια.

ΔΡΑΓΑΝΙΓΟΣ — Ἄν τὴν ζητήσῃ καὶ κανεὶς θὰ γυρεῦῃ προικιά ὑπέμετρα, καὶ ἡ ἀφεντιά σου νομίζεις πὼς τὸ σπίτι δὲν εἶναι εἰς κατάστασι νὰ τὰ δώσῃ, ἀγκαλὰ κ' ἐγὼ νὰ στοχάζομαι τὸ ἐναντίον.

ΔΑΡΕΙΟΣ — Μὰ δὲν θέλω νὰ δώσω οὔτε λίγα, σοῦ λέω. Καμμία ἀπὸ τὴν γενιά μας δὲν ἐπῆρε λίγα προικιά. Ἐγὼ δὲν ἔχω μετρητά, δὲν ἔχω πολὺ σκρόπιο πρᾶμα διὰ νὰ δώσω πολλὰ προικιά, χωρὶς νὰ κόψω τὰ μετόχια μου.

ΔΡΑΓΑΝΙΓΟΣ — Δώσε ὅσον εἶναι σωστό, τὸ ὅποιον ἠμπορεῖς νὰ τὸ κάμῃς ἀκολουθώντας καὶ αὐτὸν τὸν στοχασμὸν σου. Ὅσον διὰ ἐμέ...

ΔΑΡΕΙΟΣ — Τί μπαίνεις ἐσὺ; Δὲν σοῦ ἴπα νὰ μὴν βάνεσαι στὴν φαιμελιά μου, διατι σ' ἐξέγραψα;

ΔΡΑΓΑΝΙΓΟΣ — Δὲν εἶμαι παιδί σου;

ΔΑΡΕΙΟΣ — Εἶσαι διὰ δυστυχία μου.

ΔΡΑΓΑΝΙΓΟΣ — Λοιπὸν νὰ πού εἴμεσθεν σύμφωνοι. Ἄφοῦ ἔχω τὴν κακὴ τύχη νὰ μὴν ἔχω, καὶ νομίζω πολὺ ἄδικο, τὴν ἀγάπη σου, σοῦ ἦτον εὐχάριστον πρᾶγμα τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς περιουσίας σου νὰ τὸ δώσης τῆς ἀδελφῆς μου, δίνοντάς της ἓναν τίμιον ἄνδρα, πού ἂν δὲν ἦτον καὶ πολὺ πλούσιος, τὸ προικιό πού ἠθελε λάβῃ...

ΔΑΡΕΙΟΣ — (Μὲ ἀδημονία.) Μὰ ποῖος μπορεῖ νὰ τὸν ἀκούῃ καὶ νὰ βαστιέται! Μωρέ, τί σκαλικαντζάρους ἔχεις στὸ μυαλό σου; Ποῖος μπορεῖ νὰ σ' ἀκούῃ καὶ νὰ λογιᾶζῃ πὼς κατάγεσαι ἀπὸ παλαιότατη

φαμελιά! Έγώ θαυμάζω με τον εαυτόν μου πώς στέκω και σ' ακούω με τόση υπομονή!

ΔΡΑΓΑΝΙΓΟΣ — Με ακούς με υπομονή, διατι οι πρόληψές σου είναι πολύ δυνατές, και έναντιούμενες από τα λόγια μου σε κάνουν να θυμώνης, ή αλήθεια όμως είναι τόσο διαπεραστική, που οι ακτίνες της δεν αφήνουν να μην σχίσουν το σύγνεφο των προλήψεων και να λάμπουν εις τα μάτια σου. Άλλά σε παρακαλώ, πατέρα, κάμε διά αυτήν την ίδιαν τιμήν και υπόληψιν του σπιτιού σου, που τόσο σ' εγγίζει. Εύσπλαγχνίσου τους ανθρώπους της φαμελιάς σου, που από σε κρέμεται ή τύχη τους, και που επάσχισαν πάντα να μην σου δώσουν αιτίαν να μεταχειρισθής έναντίον τους την αυστηρότητα. Άφησε την αλήθειαν να σε οδηγήση και βάλε μία φορά κατά μέρος τές κακές πρόληψες, που δεν κάνουν άλλο παρά να καρποφορουν δυστυχίες. Έγώ γνωρίζω πως αν ελευθερώσης τον νουν σου και την καρδιά σου από τέτοια μιανὰ γεννήματα της βαρβαρότητος, ή καρδιά σου και ο νους σου δύνανται να δεχθουν κάθε αληθινά ευγενικόν αισθημα, διατι έχει καλή διάθεσιν ή ψυχή σου. Άλλά πως δύνεται να θέλης την δυστυχίαν εκείνης, της οποίας επροξένησες συ ό ίδιος την ύπαρξιν; Διατι να την κάμης, όταν είχες την γνώμην να την κάμης δυστυχημένην, και ή δυστυχία της δεν προήλθε από συμβεβηκότα άπροσδόκητα; Μη θέλης αυτή εκείνον, από τον όποιον ελαβε την ζωή, να αιτιολογή στην δυστυχίαν της. Πατέρας είσαι!... Ποίος άλλος περισσότερο από τους γονέους ήμπορεί να θέλη το καλό των παιδιών του; Άν ό γονέος τ' άπαρατῆ, τὰ άποδιώχνει, πολεμά να τὰ δυστυχεύση, εις ποιον ήμπορουν να ελπίσουν καταφυγή; Λυπήσου τὰ νιάτα της, στοχάσου πόσους χρόνους δυστυχημένους την καταδικάζεις να περάση, αν αντίς, καθώς είναι χρέος ενός γονέου, να προσπαθής να την ασφαλίσης από δυστυχίας; όσο μπορεί ό άνθρωπος να προβλέψη, όσο μπορεί να προβλέψη ή πατρική αγάπη, ή όποια δίνει άπειρην δύναμιν εις το προνοητικόν των γονέων, δια να προβλέπουν τὰ βλαβερά και τὰ ωφέλιμα των τέκνων τους, αν αντίς, λέγω, αυτό, της κτίσης του λόγου σου ό ίδιος την δυστυχία. Δεν σε ταραζουν οι άτελειώτοι χρόνοι, διατι άτελειώτος είναι ό καιρός δια τους δυστυχείς, που θα έχη άφορμήν να σε αναθεματίζη; Αυτό ίσως δεν θέλει το κάμει, διατι ή εύγενική της καρδιά δεν της τό συγχωρεί, και του λόγου σου πολλές φορές έκαυχήθηκες δια την άρετήν της. Λοιπόν τόσο περισσότερο πρέπει να την πονέσης,

και να πράξης δια αυτήν σαν καλός πατέρας. Σαν καλός πατέρας επρεπε να με μέμφεσαι έμέ, αν εθρεφα στοχασμούς βλαβερούς δια την θεγατέρα σου. Σου φαίνεται ότι εκείνο, που μελετῆς δια αυτήν, δεν της είναι βλαβερό; Άλλά ποία άλλη μεγαλύτερη βλάβη εις τον άνθρωπον από του να είναι εως ζωής του εις την φυλακή, και να είναι νεκρός δια αυτόν όλες οι έλπίδες, που είναι οι μοναχές του παρηγορητρες εις το κοπιαστικό ταξίδι του κόσμου, κ' εκείνες που κάνουν υποφερτή και συχνά επιθυμητή την ζωή του; Η μοναστική ζωή έχει μόνον θέληττρα δια τους ενθουσιασμένους, είναι καταφυγή των άπελπισμένων και άπορριμμένων, είναι άδιάφορη δια τον φιλόσοφον. Άλλά μία κόρη εις το άνθος της νεότης της, που θέλει να ζήση εις τον κόσμον και δια τον κόσμον, που δεν βλέπει την ώρα ποτε να βαστῆ και αυτή εις τές άγκάλες της ένα τέκνον, έβγαλμένον από τὰ σπλάχνα της, ήμπορεί δίχως φρίκην ν' ακούση να κλεισθῆ όπίσω της ή θύρα του κόσμου, σαν να την έχωναν ζωντανήν και ν' ακούση να κλεισθῆ επάνω της ή πλάκα του τάφου της; Και κάθε στιγμή της ζωής της δεν θα είναι φαρμακισμένη από την ιδέα του χαϊμού, που έκαμε χάνοντας τον κόσμο, του όποιου μόνον τὰ καλά θα ζωγραφίζωνται εις τον νουν της; Μα έγω ίσως του κακού πολυλογώ. Σου έμίλησα έτσι, διατι είμαι βέβαιος πως ή ιδέα να άρμόσης το όφελος του σπιτιού σου με εκείνο της θυγατρός σου, σε επαρακίνησε να την κάμης καλόγρια. Το σπίτι έχει άρκετήν ούσίαν και ήμπορεί να μη μικρύνη, δίνοντας ένα προικιό, και αυτό το λέγω δια να κλίνω εις τές ιδέες σου. Μα σου φαίνεται άτιμία να συγγενεύσης με ανθρώπους όλίγον κατωτέρους σου, διατι με όμοιούς σου το βλέπεις δύσκολο. Έγώ σου λέγω πάλι πως ή άτιμία στέκει εις τές άτιμες πράξεις, και άτιμο ήθελεν είναι να συγγενεύσης με άτιμους, και άτιμία ήθελεν είναι αν δια να μην δώσης προικιό, επρόκρινες να φυλακώσης το παιδί σου. Τί άτιμία είναι να συγγενεύσης με εκείνον, που τόσες φορές σου επρόβαλα; Έναν άνθρωπον απ' εκείνους που έχουν τὰ όλιγώτερα έλαττώματα εις τον τόπον μας, που έχει όχι όλίγην περιουσίαν, και που αν δεν είναι από τὰ πρώτα σπίτια, είναι όμως από τὰ άρχοντικά, και όπου σε παρακαλεί, το όποιον είναι πολύ διαφορετικόν από το να πηγαίνης ή άφεντιά σου παρακαλώντας. Τί άτιμία είναι να δεχθής δια γαμβρόν σου...

ΔΑΡΕΙΟΣ — Στάσου εως έδω. Σε άφηκα να πολυλογήσης δια να ιδώ που έχεις να τελειώσης, να ιδώ τί βγαίνει από σε, μα ελαβα αίτία

περισσότερο νά σέ κλαιώ, διατί πότε ἐμίλειες σάν πελελός, πότε σάν χήρα γυναικίκα. Ἀκαρτέρεια παρακαλῶντας με νά τραβήξης και τὰ μάγουλά σου. Ἐ, δὲν ντρέπεσαι! Δὲν ἀρχινῶς νά στοχάζεσαι ἀνδρικήκα, νά στοχάζεσαι και νά πράξης ἀρχοντικά, καθὼς εἶσαι γεννημένος! Ἐπρεπε ποτὲ νά ἀναφέρης πάλι τὸ ὄνομα, ποὺ σ' ἐπρόσταξα νά μὴν ματαμελετήσης;

ΔΡΑΓΑΝΙΓΟΣ — Τὰ λόγια μου κάνουν ἐναντίαν ἐντόπωσιν εἰς τὸν νοῦν σου ἀπὸ ἐκείνην ποὺ ἐπιθυμῶ, και τὸ ἐπρόσμενα, ἀλλὰ δὲν ἤξερα με τί ἄλλον τρόπον πλέον νά σοῦ μιλήσω. Ἄν δὲν ἤμπορῶ ὅμως νά σέ καταπείσω νά μὴν ἐκτελέσης τὴν κακὴν σου βουλήν, ἤμπορῶ νά τὴν ἐμποδίσω, και θέλει τὴν ἐμποδίσω με ὅλα τὰ μέσα ποὺ δυνηθῶ. Δὲν βγάνει ἡ ἀδελφή μου τὸ πόδι της ἀπὸ τὸ σπίτι μας παρά διὰ νά περάση εἰς σπίτι γαμβροῦ, και τοῦτο σοῦ τὸ τάζω — διατί με στενωχωρῶς νά πράξω εἰς αὐτὸν τὸν τρόπον.

ΡΟΝΚΑΛΑΙΝΑ — ὦ, συφορά! ὦ, συφορά ποὺ θὰ μᾶς πλακώση!

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ — Ἐγὼ εἶμαι ἡ δύστυχη αἰτία νά ἐχθρευῶνται πατέρας και υἱός. Σᾶς παρακαλῶ, εἰρηνεύσετε και ἄς γένη εἰς ἐμὲ ὅ,τι θέλετε. Φαρμακίστε με, στραγγουλίστε με, φθάνει νά μὴν κακομελετήσετε τὴν τιμὴ μου, διατί ἀτιμη δὲν εἶναι ἡ καρδιά μου. Δὲν εὐρέθη στραγγουλισμένη τὴν ἴδια αὐγή, ποὺ ἐγεννήθηκα, ὡς μοῦ εἶπε ἡ μάννα μου, μία ἀρχόντισσα νεόνυμφη ἀπέξω ἀπὸ τὴν πόρτα της; Δὲν τῆς ἔδωσαν τέτοιο θάνατο ὁ ἀνδρας της και ὅλη του ἡ φανελιά, και δίχως νά φταίη; Ἀκολουθήσετε τὸ παράδειγμα, ἀκολουθήσετέ το, πατέρα. Εἶναι παράδειγμα ἀρχοντος¹. Μὰ συμπαθήσετέ με, δὲν ἤξέρω τί λέω. Τοῦτο μοναχὰ ἀκούσετε — σᾶς παρακαλῶ εἰρηνεύσετε, και κάμε εἰς ἐμὲ ὅ,τι εἶναι τὸ θέλημά σου, πατέρα, ὅ,τι εἶναι τὸ θέλημά σου.

ΔΑΡΕΙΟΣ — Βλέπεις, μωρέ, ἀγκαλὰ και παραστρατισμένη ἀπὸ τὰ λόγια σου, πὼς ἔρχεται εἰς τὸν νοῦν της και γνωρίζει πὼς πρέπει νά ὀπακούη εἰς τὴν θέλησί μου; Μὰ ἐσύ θέλεις με τὸ στανιὸ νά συγγενεύσης μ' ἐκεῖνον, ποὺ ἐγὼ ἔκρινα ἀνάξιον νά ἐνωθῆ με τὴν φανε-

1. 1693, Φεβρουαρίου 29. Εὐρέθη τὴν αὐγὴ τὴν Τρίτη ἡ γυναῖκα τοῦ... στραγγουλισμένη και ριμμένη στὴν σκάλα και τὴν ἐχώσανε στὸ κάστρο. Ἐφορμάρανε προτσέσσο διὰ τὴν ἄνωθε και εἰς τὰς 6 Μαρτίου ἐπροκλαμάρανε τρία ἀδέλφια... τὸν ἄντρα της και τὰ δύο ἀδέλφια, τὴν μάννα τους, τὴν μητριὰ τοῦ πατέρα τους και τὸν ὄγιο τῆς... ὅλους ἐξὶ νομάτους πὼς τὴν ἐσκοτώσανε και ἦτανε θεγατέρα τοῦ... ἡ σκοτωμένη χωρὶς ἀφορμὴ. (Χρονικὰ ἀνέκδοτα).

λιά μου. Μὰ μὴ φοβάσαι, σοῦ ἐσήκωσα τὴν ἀφορμὴ νά τὸν ξαναμελετᾶς. Ἐτσι ἐγὼ παιδεύω τοὺς αὐθάδεις, και δίνω και καιρὸ νά διορθωθοῦν οἱ ἀνθρώποι τῆς φανελιάς μου, ἂν θέλουν.

ΡΟΝΚΑΛΑΙΝΑ — ὦϊμέ! τί λέει τοῦτος ὁ τύραννος; Μὴν ὁ φόβος μου...

ΔΑΡΕΙΟΣ — Φόβο μὴν ἔχης, γρία, δὲν τὴν παίρνει καθὼς τοῦτος ὁ τρελλός μᾶς φοβερίζει. Ἡ μπάλλα¹, ποὺ τοῦ ἐσκρόπισε τὰ μυαλά, δὲν τὸν ἀφίνει πλιὸ νά γυρεῦη γάμους ἐκεῖ ποὺ δὲν τοῦ βγαίνουν.

ΡΟΝΚΑΛΑΙΝΑ — ὦ, βρωμόσκυλο, τί ἔκαμες! ὦ, συφορά! ὦ, συφορά!

ΔΡΑΓΑΝΙΓΟΣ — Μὰ τοῦ κακοῦ ὀρίζεις με παρόμοια ψέματα... Γαρουφαλιά! Γαρουφαλιά, τί ἔχεις; (Τρέχει και τὴν ἀγκαλιάζει, ποὺ ἐλιποθύμησε.)

ΡΟΝΚΑΛΑΙΝΑ — ὦ, συφορά μου! ὦ, κακορρίζικη!

ΔΑΡΕΙΟΣ — Και πὼς; διατί; τί ἔπαθε; μὴν λάχη...

ΔΡΑΓΑΝΙΓΟΣ — Γαρουφαλιά, δὲν εἶναι ἀλήθεια, φέρε τίποτες νά τὴν ραντίσω.

ΡΟΝΚΑΛΑΙΝΑ — ὦϊμέ! ὦϊμέ, θεγατέρα! Πεθαίνει, τὴν χάνω! (Σχεδὸν ἔξω ἀπὸ τὸ λογικόν της.) Εἶναι ὀκτῶ μηνῶν και θὰ σκοτωθῆ. ὦϊμέ! (Κτυπᾶ τὸ κεφάλι της και πηγαίνει σιμὰ εἰς τὴν Γαρουφαλιά, και τῆς βαστᾶ τὴν κεφαλὴν εἰς τὴν ἀγκαλιά της.)

ΔΑΡΕΙΟΣ — Ἐ, λοιπόν, πῆγαινε μ' ἐδαῦτη κ' ἐσύ. (Ἐβγάζει ἕνα μαχαίρι, ποὺ ἔχει στὴν ζῶσι του, και χύνεται ἐπάνω εἰς τὴν γυναῖκα του.)

ΔΡΑΓΑΝΙΓΟΣ — Ἄχ! τί κάνεις; (Ἀφίνει με μίᾶς τὴν Γαρουφαλιά και τρέχει και τοῦ ἀρπάζει τὸ μαχαίρι και τὸ πετᾶ μακρά, και εἰς τὸν ἴδιον καιρὸν πιάνει τὸν πατέρα του και τοῦ βαστᾶ τὰ χέρια δυνατά.) Στάσου, σοῦ λέγω, τί κάνεις;

ΔΑΡΕΙΟΣ — (Πολεμᾶ νά ἐλευθερωθῆ.) Τί μ' ἐξαρμάτωσες, μασκαρᾶ! Ἄφησέ με κάνε νά τὲς ξεσχίσω με τὰ χέρια μου.

ΡΟΝΚΑΛΑΙΝΑ — (Εἰς καιρὸν ποὺ παλεύουν ὁ Δραγανίγος με τὸν πατέρα του.) Σκότωσέ με, ἄπιστε. Τί μοῦ μνέσκει ἄλλο; Ἄχ! Γαρουφαλιά μου, σ' ἔχασα, σ' ἔχασα, Γαρουφαλιά μου!

1. Palla di schioppo, τὸ βόλι τοῦ τουφεκιοῦ.

ΔΑΡΕΙΟΣ — (Υστερα από όλιγον καιρόν σιωπής, εις τόν όποιον στέκει με τό βλέμμα άγριον πρός τήν θυγατέρα του, ή όποία έχει πάντα τά μάτια κατά γής ώς και ή μάννα της.) Έτσι άρχοντοπούλλα; Τουτες είναι οί καλωσύνες, οί φρονιμάδες σου; Έτσι έφύλαξες τήν τιμή σου και τήν τιμή τής φαμελιάς σου; Από ποιες παλαιές άρχοντοπούλλες έπήρες παράδειγμα; Από ποίαν έμαθες παρόμοιες ντροπές; Κ' έγω στέκω και σās κοιτάζω, πού έπρεπε νά 'σαστε κ' οί δύο εις τόν λάκκο! Άχ! Δραγανίγο! Δραγανίγο! άρχισα νά γεράω και μ' εύρηκες του χεριού σου. Άχ! (Κτυπά τόν γρόθον του εις τό ταβλί.) Μά δέν θά λείψη ό καιρός νά λάβω τέλεια έκδίκησι, νά σβήσω τήν μουντζούρα παντελώς του σπιτιού μου. Με πολλούς έχω νά κάμω. Όλοι ένώθησαν με τόν ύγιό μου, ώς και ό Μπουσάκας, ό πιστός Μπουσάκας... Μά τί σ' έπαρακίνησε νά έλθης εις τέτοια κατασχώνη, νά κάμης τέτοια έντροπή τής γενιάς σου;

PONKALAINA — Μήν τήν μαρτουρεύης περισσότερο τήν κακορρίζικη. Δέν έχω ήπατα νά μιλήσω, και δέν με άφίνεις κιόλας, άλλοιώς έβλεπες πώς...

ΔΑΡΕΙΟΣ — Γρία, ποίος κακός σου άγγελος σε σπρώχνει νά μιλής; Στέκα αυτού σαν νά 'σουν πεθαμένη — άκους; σαν νά 'σουν πεθαμένη — νά μήν καταλαβαίνω πώς σ' έχω εμπρός μου. Έχουμε καιρό νά τά πούμε. Μου τά λές όλα, όσα έχεις νά μου πής. Σου τά λέω κ' έγω, μη φοβάσαι, μά τώρα βουβάσου, βουβάσου, διατι... Άχ! τί θά λέτε όλοένα, τιμιότατοι προσγονέοι μου, θεωρώντας με εις τέτοιαν κατάστασι, άνεκδίκητον! καταφρονημένον! Άχ! δέν μπορώ νά ύποφέρω πιλιό τό βίασμα πού κάνω του έαυτού μου. (Κουρταλουύν.) Ποίος είναι;

ΛΑΝΑΡΩ — (Άκούεται από μέσα ή φωνή τής Λανάρως, πού λέγει.) Άφέντη, ένας άστής¹ σε ζητά.

ΔΑΡΕΙΟΣ — Τί θέλει;

ΛΑΝΑΡΩ — (Πάλι άκούεται από μέσα.) Έχει μία γραφούλα εις τό χέρι νά σου δώση.

ΔΑΡΕΙΟΣ — Πές του νά σου τήν δώση νά μου τήν φέρης. (Τής Λανάρως.) Τί διάολο πάλι είναι αυτό; Δάρειο Ρονκάλα, βάστα τόν νού σου. Πράματα άσυνήθιστα διά σε. Ό λόγος σου δέν είναι πιλιό

1. Υπηρέτης τής κυβερνήσεως τών Ένετών, ώς ό κλητήρ.

ώς μία φορά σαν προσταγή του Θεού. Ατιμάστηκε τό σπίτι σου, τά ίδια σου τά παιδιά, ή ίδια σου φαμελιά έπροσπάθησε νά τό ατιμάση. Πού είναι ό σταθερός χαρακτήρας σου; Πού είναι οί προσταγές πού έδινες; Πού είναι εκείνοι πού επαράτρεχαν νά τες εκτελέσουν; Μά μοναχός έγω νά γκρεμισθώ; Νά μην κωλοσύρω κανέναν; Ω, άδοκίμαστη άδημονία!

PONKALAINA — Μά παύσε μία φορά, παύσε, ήσύχασε. Ω, Δέσποινά μου! Φέρε γλήγορα τό Δραγανίγο!

Σκηνή πέμπτη

Λανάρω και αυτοί.

ΛΑΝΑΡΩ — (Άνοίγει τήν πόρτα και έμπαίνει.) Μου είπε μοναχά νά σου τήν δώσω και έφυγε. (Του δίδει τήν γραφή.)

ΔΑΡΕΙΟΣ — (Παίρνει τήν γραφή.) Πήγαινε. (Τής Λανάρως, ή όποία φεύγει και κλείει τήν πόρτα. Άνοίγει με βία τήν γραφή, και κοιτάζει τήν ύπογραφή.) Ό καντσηλλιέρης του Πρεβεδούρου! Τί διάολο θέλει; (Διαβάσει τό γράμμα με σπουδή χωρίς νά διακρένεται τί λέγει.) Μπα! τί είναι τοττο; Καταλαβαίνω τί διαβάζω ή όνειρεύομαι; Νά τό διαβάσω εξ άρχης¹.

* Από τό Παλάτι εις τό Κάστρο τής Ζακύνθου 1712 Σεπτεμβρίου 29

* Εκλαμπρότατε Αφέντη,

Με πολύ του κακοφανισμόν έμαθε ή αυτού Έξοχότης ό Πρεβεδούρος, ότι τό άποψινό φονικό, πού έγινε ύποκάτω από τό άρχοντικό σου, του Κοσμά Καραπάτη, είναι μεγάλες ύποψίες ότι έγινε διά προσταγής σου. Είναι στενοχωρημένος λοιπόν νά άρχιση προτσέσο² εναντίον εις τήν Έκλαμπρότητά σου. Άλλά από τό άλλο μέρος τόν θλίβει νά βάλη εις τήν όργήν τής Δικαιοσύνης ένα ύποκείμενον άξιοσέβαστον διά τό όποιον έλαβε πάντα αισθήματα φιλίας και

1. Έάν κριθή εύλογον δύναται εις τήν παράστασιν νά μην άναγνωσθ ή επιστολή από τόν Ρονκάλα, πάρεξ με χαμηλήν φωνήν και μουρμουρίζοντας, ώστε νά μην άκούωνται πάρεξ κάποιες λέξεις, οί πλέον αναγκαίες.

2. Processo, κατηγορία.

υπολήψεως. Διὰ τοῦτο ἀργοπόρησε ἕως τὴν ὥρα νὰ βάλῃ εἰς πρᾶξιν ἐκεῖνο ποῦ τὸν διορίζει τὸ γένος του, ὡς διοικητὴς τοῦ τόπου καὶ ἐγκληματικὸς Κριτὴς, μὲ τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὴν ἐλπίδα ὅτι ἡ Ἐκλαμπρότης σου ἤθελες πασχίσει νὰ δώσῃς εἰς κάποιον τρόπον ἀπόδειξιν τῆς ἀθωότητός σου, ἢ ὅποια ἀπόδειξις νὰ ἤμπορῃ, μόλις ἀνοιχθῇ τὸ προτσέσσο, νὰ τοῦ διακόψῃ τὴν ἐξακολούθησιν. Αὐτὸ ἐπιθυμῶ ὁ Ἐξοχώτατος Πρεβεδοῦρος, καὶ μὲ διάρρισε νὰ σοῦ τὸ φανερώσω διὰ νὰ ἤμπορέσῃς νὰ πάρῃς τὸ γληγορώτερον τὰ μέτρα ποῦ κρίνεις ἀρμόδια. Λαμβάνω κ' ἐγὼ ἐν ταυτῷ τὴν εὐχαρίστησι νὰ προσθέσω εἰς τὴν Ἐκλαμπρότητά σου ὅτι δὲν θέλω λείπει, ὅσο στέκει εἰς ἐμέ, νὰ παρρησιάσω ἀπὸ τὸ μέρος ποῦ μᾶς ὠφελεῖ περισσότερο καὶ νὰ δώσω τὴν μεγαλυτέραν δύναμιν εἰς τὰ δικαιολογήματα, ποῦ ἡ Ἐκλαμπρότη σου θέλει προβάλλει. Διὰ νὰ μὴν μείνῃ ὅμως ἀνεκδίκητη ἡ Δικαιοσύνη θέλει ρίξουμε τὸ ἐγκλημα ἐπάνω εἰς ἄλλους, κακοποιοὺς ἀνθρώπους — ποῦ νὰ μὴν σοῦ παρθνεύουν. Μάλιστα ἂν ἔχῃς κανένα τοιοῦτον, ποῦ νὰ σοῦ χρησιμεύῃ νὰ πέσῃ ἐπάνω του ἡ κατηγορία, πρόβαλέ τον, καὶ θέλει σοῦ εὐκολύνω τὰ μέσα διὰ νὰ ἀποδειχθῇ αὐτὸς πταίστης. Δὲν εἶναι κανένα ἄδικον εἰς αὐτό. Ἔνας ἄνθρωπος ποῦ εἶναι εἰς τὴν ὀργὴν σου δὲν δύναται παρὰ νὰ εἶναι κακὸς, καὶ δὲν βλάβει μὲ ὅποιον τρόπον καὶ ἂν παιδεύονται οἱ κακοί. Φθάνει ἡ παιδευσὶς τους νὰ φέρῃ ὄφελος εἰς τὰ ἄξια ὑποκείμενα, ὡσὰν τὴν Ἐκλαμπρότητά σου, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν δουλεύουσιν ἀφιερώνω ὄλον τὸν ἑαυτὸν μου καὶ μὲ τὴν προθυμία νὰ σὲ δουλεύσω τὸ γληγορώτερον, καὶ προσμένοντες τὴν τιμὴν ἀποκρίσεώς σου, μένω μὲ ὄλον τὸ σέβας.

τῆς Ἐκλαμπρότητός σου ταπεινὸς δούλος
(διαβάζει τὸ ὄνομα εἰς τρόπον ποῦ δὲν ἀκούεται)

Καντηλλιέρης

Τοῦτο εἶναι περίεργο πρᾶμα. Δὲν θυμοῦμαι πιλιὸ μῆτε τὸ ὄνομα τοῦ σκοτωμένου. (Διαβάζει ἀπὸ τὴν ἀρχὴν γλήγορα μουρμουρίζοντας.) Κοσμᾶς Καραπάτης. Τὸν ἐγνώριζα, μὰ τί εἶχα ἐγὼ νὰ κάμω μὲ τοῦτο τὸ θρασύμι; Ἡ ἐκαταδεχόμενα νὰ βάλω νὰ τὸν σκοτώσουν; Ἐφθανε ἂν ἦθε' μοῦ φταίσει νὰ τοῦ δώσω δύο κλωτσιές, ἢ νὰ βάλω νὰ τοῦ τσακίσουν τὰ κόκκαλα μὲ τὸν ἀκούτη τοῦ τσεκουρόπουλλου. Μὴν ἦτον ἐχθρὸς τοῦ Μπουσάκα; Ἄν δὲν κάμω νὰ τὸν κρεμάσουν ζωντανὸν ἀπὸ τὸ παιδί εἰς ἓνα λιόφυτο διὰ νὰ σκιάζῃ τοὺς σπουργί-

τες! ὦ, πόσους εὐρίσκω φταίστες εἰς τὴν ἴδιαν στιγμὴ ἐναντίον μου! Διὰ τοῦτο δὲν ἐκαταλάβαινα τὸν Γερασιμάκη καὶ τὸν ἔπαιρνα διὰ τρελλὸ ἢ πονηρό. Ἄμμῃ τώρα; Εἶναι εὐκολο, τὸ ξέρω, νὰ μὴ μελετηθῇ παντελῶς τὸ ὄνομά μου. Καὶ τί ἀπόδειξες ἔχουν πῶς ὁ Μπουσάκας τὸν ἐσκότωσε, ἂν τὸν ἐσκότωσε κιόλας αὐτός, ἢ πῶς ἐγὼ τὸν ἔβαλα, ποῦ δὲν εἶναι παντελῶς ἀληθινὸ; Μὰ δὲν τὸ ἀκούω ἐγὼ τοῦτο τὸ σκυλί τί βαβίζει; (Δείχνοντας τὴν γραφὴν ποῦ κρατεῖ εἰς τὰ χέρια του.) Δὲν τὸν τρώει πάλι ἡ παλάμη του διὰ λάδι, καὶ τοῦτο καὶ τὸν ἀφέντη του;¹ Μὰ δὲν εἶμαι τόσο τρελλός! Μὴν τὸ ἐλπίζουν.

1. Εἰς σιμώτερην ἐποχὴν ἐκείνης εἰς τὴν ὁποίαν ἡ σκηνὴ τοῦ παρόντος δράματος ὑποθέεται, ἓνας Ζακύνθιος ἔχων κρισολογίαν μὲ ἄλλον συμπολίτην του, ἐσυμβουλευθὴ ἀπὸ φίλον του νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν Πρεβεδοῦρον ἓνα μουλεττί λάδι (biglietto o consegnato, γραμμάτιον τοῦ ἐλαιοποθηκαρίου). Ὁ Πρεβεδοῦρος τὸν ἐδέχθη μὲ φιλοφροσύνην αὐτὸν καὶ τὸ δῶρον του καὶ τοῦ εἶπε νὰ μὴν φοβᾶται, ὅτι καὶ ἄδικον ἂν ἔχῃ, θέλει τοῦ δώσει δίκιο. «Non dubitè, pechè se anche gnaverè torto, mi ve darò rason». (Ἀνέκδοτον γνωστὸν κατὰ παράδοσιν).

Οἱ ἀδικοκρίσιες εἶναι αἰτία ἐν ταυτῷ καὶ ἀποτέλεσμα ζεπαιμοῦ εἰς τὰς πολιτείας, καὶ ὁ ζεπαισμός τῆς Ἑνετικῆς Πολιτείας εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ παρόντος Δράματος εἶχε προοδεύσει ὡς φαίνεται ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα ἀποσπάσματα διαφόρων συγγραμμάτων.

La Repubblica veneta era allora tanto scaduta dall' antica grandezza, che attrupamenti di ladri scorrevano e devastavano impunemente i Villagi ed i Borghi della nostra provincia. Gli Eccellentissimi Rettori trovandosi impotenti a debellarli, e a tutelare le sostanze e le vite dei sudditi, avevano promulgati un ordine nel Giugno del 1723 che obbligava tutte le terre a mantener delle guardie sulle torri onde suonar campana a martello contro i ladri che le infestavano.

L' anno 1725 si nota come uno de' più quieti per aver il Potestà Grimani fatti dar la corda a molti che portavano armi senza licenza (Cazzago); ma se questo barbaro spediente era valso a scemare non avea però tolto quel disordine che restava un obbrobrio di sì possente e allora si inetta repubblica.

(Irene Racconto, «Lecture di Famiglie». Trieste, Tipografia del Lloyd Austriaco 1854. Vol. III. Puntata 12ma. Pag. 289).

Ἀταξία συνέβαινον, ἀρχοντικαὶ ἐριδες πολλαίαι διατάραττον τὸν τόπον. Ἄλλ' ἐν τῷ μέσῳ αὐτῶν διηγεῖρετο ζωὴ τις, ἀρρόθμιστος, σπασμώδης, ἀλλ' οὐχ ἥττον ζωή, δι' ἧς ἀνεπτύσσετο ἡ προσωπικότης μετὰ τῆς ἀγρωχίας, τῶν ἀπαιτήσεων καὶ τῶν δορυφόρων αὐτῆς. Ἐνθα συγκρούονται σφοδρὰ πάθη, ἐκεῖ ἀναφύονται καὶ ἀρεταί... Ἄν δὲ οἱ κυβερνηταὶ ἐπὶ τὰ ἔσχατα τῆς Ἑνετικῆς κυριαρχίας ἦσαν πρὸς τὴν δωροδοκίαν οὐχὶ παντάπασιν ἄπρωτοι, αὐτοὶ ἑαυτοὺς ἐξητελείζον, ἐπαυξάνοντες τὴν ἀξίαν τῶν ἀγοραζόντων αὐτοὺς...

Ἡ δύναμις τῆς Ἑνετίας εὐθὺς κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς 17^{ης} ἑκατονταετηρίδος ἀποσύρεται ἐκ τοῦ ἐνεργητικοῦ βίου καὶ εἰς παθητικὴν ἢ μᾶλλον ἀδρανῆ καταπίπτου-

ΡΟΝΚΑΛΑΙΝΑ — (Με χαμηλή φωνή.) Μά παιδί μου, κοίταξε μή δέν ἄριστηθῆ! Κοίταξε μὴν κάμουμε ἀναποδίε.

ΔΡΑΓΑΝΙΓΟΣ — Μὴ φοβᾶσαι. Ἠσύχασε. Σὲ βεβαιώνω πὼς κά-
νει ὅ,τι τοῦ ποῦμε.

ΡΟΝΚΑΛΑΙΝΑ — Ὁ Θεὸς νὰ τὸν φωτίση.

ΛΑΝΑΡΩ — (Ἀπὸ μέσα.) Ἐπλάκωσε.

ΔΡΑΓΑΝΙΓΟΣ — (Πρὸς τὸν πατέρα του.) Σὲ παρακαλῶ, ἡσύχασε.
Ἔλα ἐδῶ Γαρουφαλιά, σήκω, κάμε καρδιά, σήκω νὰ τὸν δεχθοῦμε.

ΔΑΡΕΙΟΣ — (Τραβιέται εἰς τὴν ἄκρη τῆς κάμερας καὶ περιφέρεται
λέγοντας.) Κάνε, κάνε, τώρα, ἀναμπαισμένε, ὅ,τι θές, ἀπ' αὐτὰ τὰ
γυναικοκαμώματα. Στοχάζου ὅσο θές πὼς θάν τὰ χωνέσω. Θά ἴθι
κ' ἐμὲ ἡ ὥρα μου. Ὅχι, δέν θὰ γελοῦν οἱ ἐχθροί μου διὰ πολὺν και-
ρὸ. — Ἄ! κλέφτη Μπουσάκα!

ΡΟΝΚΑΛΑΙΝΑ — Ἀκόμη τὰ ἴδια; ὦ, δυστυχία μας!

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ — Ὡιμέ! δέν μπορῶ νὰ πατήσω τὰ πόδια μου, δέν
μπορῶ νὰ σταθῶ. — Ἀφήσετέ με.

ΔΡΑΓΑΝΙΓΟΣ — Ὅχι, ὄχι, κάμε καρδιά, μὴν τὰ χάνης, ἐγὼ σὲ
βοηθῶ. Ἔλα ἐδῶ.

(Σηκώνεται ἡ Γαρουφαλιά καὶ ὁ Δραγανίγος τὴν βαστᾷ καὶ πη-
γαίνουν ἀντίκρου τῆς πόρτας, ἐνῶ εἰς τὴν αὐτὴν στιγμὴν φθάνει
καὶ ὁ Φιλιππάκης.)

Σκηνὴ ἕβδομη

Φιλιππάκης καὶ αὐτοί.

ΦΙΛΙΠΠΑΚΗΣ — Γαρουφαλιά!

ΓΑΡΟΥΦΑΛΙΑ — Φιλιππάκη, ἐσὺ εἶσαι;

(Ἐνῶ πηγαίνει ὁ Φιλιππάκης νὰ τὴν ἀγκαλιάσῃ, κλείεται ἡ Σκηνή.)

ΚΡΙΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ «ΒΑΣΙΛΙΚΟ»

«[...] Τὸ κατ' ἐμέ, ὁ Βασιλικὸς ἔχει ἑλλείψεις. Ὁ Lope de Vega,
ὅπως ἀρέσκη τῷ κοινῷ ἔλεγεν, ὅτι συνήθιζε νὰ κλείσῃ τοὺς κανόνας
τῆς τέχνης διὰ τῆς κλειδός, ἀλλ' ὁ Μάτεσις, μεθ' ὅλης τῆς ἀπολογίας
αὐτοῦ οὕτως εἰπεῖν, παρημέλησε πολὺ τὴν τέχνην. Λεῖπει ἡ οἰκονο-
μία, ὁ διάλογος δέν ἔχει πάντοτε τὴν ἑλληνικὴν ἀπλότητα, ἐνίοτε
εἶναι λίαν σχοινοτενέστατος, αἱ πράξεις ἄνευ ποικιλίας· ἀλλ' ἔπραξε
τοῦτο, ἴσως, ὅπως πιστότερον ἐπικονίση τὴν Ζάκυνθον. Ὁ Βασι-
λικὸς εἶναι ἀπὸ τὰ δράματα ἐκεῖνα, καλὰ μόνον πρὸς ἀνάγνωσιν.

Ἡ γλῶσσα τοῦ Μάτεσι, σχετικῶς μετὰ τὴν ἐποχὴν καὶ εἰς τὸν τόπον
ἐν ᾧ ἔγραφεν, εἶναι καθαρωτάτη. Ἄν εἰς τὸ δράμα ὑπάρχουσι Ζακύν-
θιοι τινες βαρβαρισμοί, ιδιωτισμοί καὶ χυδαισμοί, ἔπραξε τοῦτο ἐξ
ἀνάγκης, ἵνα καὶ ἡ γλῶσσα ἀντιπροσωπεύσῃ τὴν ἐποχὴν καὶ χαρα-
κτηρίσῃ κάλλιον τὰ πρόσωπα. Εἰς τὰς σατίρας ἐπίσης μετεχειρίσθη
τοὺς ιδιωτισμοὺς καὶ τὸν τρόπον τοῦ ὁμιλεῖν ἐκάστου ἀναφερομέ-
νου προσώπου».

(Σπ. Δε Βιάζης, Ἄπαντα, 1881, σ. 18)

«[...] Περὶ τοῦ Ἀντωνίου Μάτεσι. . . ὁ φίλος του Σολωμὸς ἔλεγεν,
ὡς μᾶς εἶπον, ὅτι ναὶ μὲν μεγαλοφυΐα δέν ἦτο, πλὴν εἶχεν ὅλας
αὐτοῦ τὰς πνευματικὰς δυνάμεις ἐν ἰσορροπία. Τὴν κρίσιν ταύτην
καὶ ἂν δέν ἐπρόφερε ποτὲ ὁ μέγας ποιητής, θὰ ἠδύνατό τις νὰ ἴδῃ
ἀληθεύουσιν ὄχι τόσον εἰς τὰ ποιήματα τοῦ Μάτεσι, μετριώτατα τὰ
πλείστα καὶ ἀνεπεξέργαστα, ὅσον εἰς τὸν Βασιλικόν, τὸ δράμα,
τὸ ὁποῖον ἂν καὶ δέν παρουσιάζει κανὲν προσὸν ἐν ἐξόχῳ βαθμῷ,
ἔχει ὅμως ὅλας τὰς ἀρετὰς τῶν τοιούτων ἔργων ἀληθῶς ἰσορροπη-
μένας. Καὶ ὡς δράμα καλὸν καὶ ὡς ἱστορικὴ μελέτη ἐπίσης, ἀποτελεῖ
τι μετρημένον, συμμαζευμένον καὶ μέχρι τῶν ἐλαχίστων μελετημένον,
μὲ τεχνικὴν πλοκὴν, μὲ γνησίους χαρακτήρας, μὲ γνῶσιν τῆς τοπι-
κῆς ἱστορίας ζηλευτὴν καὶ μὲ φιλοσοφικὴν βλέψιν γενικὴν ἀρκετά.
Καὶ θὰ ἑδύνατό τις μὲν νὰ παρατηρήσῃ ὄχι ἀδίκως, ὅτι ὁ Βασιλικὸς
δέν ἐκπληροῖ τὸν κύριον τοῦ δράματος σκοπὸν, μὴ δυνάμενος καὶ
ὡς ἐκ τοῦ ὀλίγον ἀνοικτοῦ θέματος καὶ ὡς ἐκ τοῦ σχοινοτενοῦς δια-
λόγου καὶ ὡς ἐκ τῆς ἑλλείψεως ποικιλίας ἐν τῇ πράξει, νὰ παρασταθῇ